

19 Ιουλίου, 1996

[ΠΙΚΗΣ, Π., ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Χ'ΤΣΑΓΓΑΡΗΣ,
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, ΑΡΤΕΜΗΣ, ΚΩΝΣΤΑ-
ΝΤΙΝΙΔΗΣ, ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, ΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΚΑΛΛΗΣ, ΚΡΟΝΙΔΗΣ,
Δ/στές]

PANAYIOTIS GEORGHIOU (CATERING) LTD,

Εφεσεύοντες-Αιτητές,

v.

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΣΩ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ,

Εφεσβλήτων-Καθ' ων η Αίτηση.

(Αναθεωρητικές Εφέσεις Αρ. 1516, 1539, 1550, 1576, 1621 και 1677).

-
- 5 Πολιτική Δικονομία — Κατά πόσο υπάρχει δυνατότητα αναβίωσης άκυρου δικονομικού μέτρου εν όψει της Δ.64 του περί Πολιτικής Δικονομίας (Τροποποιητικού) Διαδικαστικού Κανονισμού του 1995 και επίσης δυνατότητα αναδρομικής εφαρμογής του πιο πάνω Διαδικαστικού Κανονισμού — Κατά πόσο ο πιο πάνω Διαδικαστικός Κανονισμός εφαρμόζεται σε αναθεωρητικές εφέσεις.
- 10 Έφεση — Δικαίωμα έφεσης — Δεν κατοχυρώνεται από το Σύνταγμα ή την Ευρωπαϊκή Συνθήκη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων — Το δικαίωμα έφεσης παρέχεται από το νόμο.
- 15 Δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου — Άσκηση των δικαιοδοσιών που του παρέχονται από το Σύνταγμα — Ρυθμίζεται από το Ανώτατο Δικαστήριο — Σύνταγμα, Άρθρα 135 και 163.
- 20 Πολιτική Δικονομία — Δικονομικοί κανόνες — Ποία η σημασία τους για την εύρυθμη απονομή της δικαιοσύνης.
- Έφεση — Ειδοποίηση έφεσης — Προσδιορισμός επιδίκων θεμάτων — Εφαρμοστές αρχές.
- Έφεση — Τροποποίηση λόγων έφεσης — Αποτελεί θέμα διακριτικής εξουσίας του Εφετείου — Οι παράγοντες που θα μπορούσαν να επιδρά-

σουν στον τρόπο άσκησης της διακριτικής εξουσίας του Δικαστηρίου δεν είναι δυνατόν να καθοριστούν εξαντλητικά — Η διατύπωση ενδείξεων ως προς τους παράγοντες αυτούς δε συνιστούν κανόνα δικαίου.

Η εξέταση και αποσαφήνιση των θεμάτων που εγείρονται στις 5
έξι αιτήσεις σε ισάριθμες αναθεωρητικές εφέσεις και σε άλλες υποθέσεις που εκκρεμούν τόσο αναθεωρητικές όσο και πολιτικές, αφού όλες διέπονται από τη Δ.35 θ.4, κατέστησε αναγκαία τη σύγκληση της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

Η απόφαση επί των θεμάτων που συζητήθηκαν λήφθηκε κατά 10
πλειοψηφία.

Η απόφαση της πλειοψηφίας έχει δύο σκέλη. Το πρώτο σκέλος 15
(Α) εκδόθηκε από τον Πική, Π. και το δεύτερο (Β) από τον Κωνσταντινίδη, Δ.

Α. Υπό Πική Π. συμφωνούντων και των Δημητριάδη Δ., Παπαδόπουλου Δ., Χ"Τσαγγάρη Δ., Χρυσοστομή Δ., Νικήτα Δ., Αρτέμη Δ., Κωνσταντινίδη Δ., Νικολάου Δ., Καλλή Δ. και Κρονίδη Δ.: 20

Οι δικονομικοί κανόνες διαδραματίζουν τεράστιο ρόλο αναφορικά με την εύρυθμη απονομή της δικαιοσύνης. Η Δ. 35 θ.4, προσδιορίζει τους κανόνες ως προς τον προσδιορισμό των επιδίκων θεμάτων στις αναθεωρητικές και πολιτικές εφέσεις. Οι επιπτώσεις μη συμμόρφωσης προς τη Δ.35 θ.4 διαγράφηκαν σε σειρά αποφάσεων του Εφετείου. Όπου οι λόγοι έφεσης είναι άκυροι, η έφεση στην ολότητά της καθίσταται άκυρη. 25

Άκυρο ή ανυπόστατο δικονομικό μέτρο δεν απορρίπτεται αυτόματα εκτός αν υπάρχει διαφορετική πρόνοια στους θεσμούς. Εφέσεις οι οποίες δεν αποκαλύπτουν βάσιμους λόγους έφεσης δεν καταπίπτουν αυτοδικαίως, εφόσο αυτό δεν προβλέπεται από τους θεσμούς, αλλά υπόκεινται σε απόρριψη από το Δικαστήριο. 30

Η διάκριση μεταξύ άκυρου και αντικανονικού δικονομικού μέτρου καταργείται με τον περί Πολιτικής Δικονομίας (Τροποποιητικό) Διαδικαστικό Κανονισμό του 1995, Δ.64. Κάθε μορφή παρέκκλισης από τους θεσμούς εξισώνεται με αντικανονικότητα που μπορεί να θεραπευθεί. Εξυπακούεται η αναδρομική εφαρμογή της νέας Δ.64. Διαφορετικά θα ήταν αδύνατη η τροποποίηση άκυρης έφεσης κατά το χρόνο καταχώρησής της. 35 40

Η αναδρομικότητα της εφαρμογής του διαδικαστικού κανόνα

5 του 1995, με τον οποίο αντικαταστάθηκε η Δ.64, συνάδει με τη γενική αρχή του δικονομικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία οι τροποποιήσεις των θεσμών έχουν αναδρομική ισχύ. Η καταλληλότητα δικονομικών μέτρων έχει διαχρονικό χαρακτήρα και επενεργεί στο παρόν και στο παρελθόν. Η αναδρομικότητα τροποποιήσεων των θεσμών επιφέρει μεταξύ άλλων και την αναβίωση δικαστικών μέτρων τα οποία έχουν ατονήσει ή εκπνεύσει.

10 Η τροποποίηση της Δ.64 δεν καθιστά αυτόματα παραδεκτή την τροποποίηση αντικανονικής έφεσης. Η παροχή θεραπείας ανάγεται στη διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου. Καθυστέρηση στην υποβολή αίτησης για τη θεραπεία παρεκκλίσεων από τους θεσμούς πρέπει να αιτιολογείται.

15 Οι πρόνοιες της Δ.35, θ.4 των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας εφαρμόζονται, τηρουμένων των αναλογιών, σε αναθεωρητικές εφέσεις, δυνάμει του περί Εφέσεων (Αναθεωρητική Δικαιοδοσία) Διαδικαστικού Κανονισμού του Ανωτάτου Δικαστηρίου του 1964.

20 Ο συσχετισμός της Δ.64 των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας με τη Δ.35, δεν αντιμετωπίστηκε ευθέως σε καμιά προηγούμενη απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Η Δ.64 έχει καθολικό χαρακτήρα, αποβλέπει στον προσδιορισμό των συνεπειών που προκύπτουν από παρεκκλίσεις του συνόλου των θεσμικών διατάξεων περιλαμβανομένης και της Δ.35. Η Δ.35 αποτελεί μέρος των Θεσμών της Πολιτικής Δικονομίας. Δε συνιστά αυτοτελή δικονομική διάταξη και δεν μπορεί να αποσπαστεί από τις υπόλοιπες πρόνοιες των θεσμών και να εφαρμοσθεί ανεξάρτητα από το δικονομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται.

30 Για όλους τους πιο πάνω λόγους υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης των λόγων των εφέσεων.

Οι αιτήσεις εγκρίνονται.

35 Β. Υπό Κωνσταντινίδη Δ., συμφωνούντων και του Πική, Π., και των Δημητριάδη Δ., Παπαδόπουλου Δ., Χ'Τσαγγάση Δ., Χρυσοστομή Δ., Νικήτα Δ., Αρτέμη Δ., Νικολάου Δ., Καλλή Δ., και Κρονίδη Δ.:

40 Με αναγνωρισμένη τη δυνατότητα τροποποίησης για τους λόγους που εξηγούνται στην απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου, ο τρόπος άσκησης της διακριτικής ευχέρειας του Δικαστηρίου, εξαρτάται από τη σημασία που προσλαμβάνει ο χρόνος που παρέχεται από την καταχώρηση της ειδοποίησης έφεσης μέχρι την

υποβολή αίτησης για τροποποίηση, σε συνάρτηση προς την εξήγη-
ση που δίδεται και τη φύση της τροποποίησης. Η μη υποβολή έν-
στασης σε αίτηση για τροποποίηση των λόγων έφεσης, είναι στοι-
χείο που επίσης λαμβάνεται υπ' όψιν. Κατά το δικονομικό σύστη-
μα που εφαρμόζεται ως τώρα, τηρουμένων των Κανονισμών, ο
χρόνος που μεσολαβεί από την άσκηση έφεσης ως την ημέρα ακρό-
ασης είναι νεκρός.

5

Όλες οι αιτήσεις για τροποποίηση καταχωρήθηκαν κατά τη
διάρκεια αυτού του νεκρού χρόνου και μετά από την πάροδο
μακρού χρονικού διαστήματος από την καταχώρηση των ειδο-
ποιήσεων των εφέσεων.

10

Οι αιτητές στις ένορκές τους δηλώσεις αναφέρθηκαν στο γεγο-
νός της τροποποίησης της Δ.64 και στο ότι η ανάγκη για τροπο-
ποίηση της έφεσης διαπιστώθηκε μετά από πρόσφατη μελέτη των
υποθέσεων.

15

Οι εφεσίβλητοι ήταν τις όποιες ενστάσεις τους και συγκατα-
τέθηκαν στην έγκριση των αιτήσεων.

20

Η αγορά στην υποβολή των αιτήσεων για τροποποίηση,
δεν αποτέλεσε αιτία καθυστέρησης στην πορεία της διαδικασίας,
ούτε επέφερε άλλες συνέπειες. Δεν έχει μεσολαβήσει οτιδήποτε ού-
τε και η διαδικασία ή οποιαδήποτε πτυχή της θα είχαν διαφορετι-
κή εξέλιξη ή η θέση των εφεσιβλήτων θα ήταν άλλη αν οι αιτήσεις
υποβάλλονταν νωρίτερα. Ο χρόνος που παρήλθε, σε συνάρτηση
προς την επάρκεια της αιτιολόγησης της καθυστέρησης, δεν μπο-
ρεί να αποσυνδεθεί από το σύνολο των περιστατικών κυρίως από
τις επιπτώσεις στην εξέλιξη της διαδικασίας ή στους εφεσιβλη-
τους. Αιτήσεις για τροποποίηση, που υποβλήθηκαν την ημέρα
ακρόασης της έφεσης με αναφορά και σε αδικαιολόγητη καθυστέ-
ρηση, απορρίφθηκαν. Είναι με μεγάλη φειδώ που εγκρίνονται τέ-
τοιες αιτήσεις σ' εκείνο το στάδιο της διαδικασίας.

25

30

35

Η ανάγκη για υποβολή αίτησης μέσα σε εύλογο χρόνο, σύμ-
φωνα με τη Δ. 64(2), αναφέρεται σε αίτηση για παραμερισμό λό-
γω παρατυπίας και όχι σε αίτημα για θεραπεία παρατυπίας.

Σύμφωνα με τη Δ.35 θ.4, οποιαδήποτε ειδοποίηση έφεσης μπο-
ρεί να τροποποιηθεί καθ' οιονδήποτε χρόνο, που κατά την κρίση
του Εφετείου θεωρείται πρόπον, μετά από συνεκτίμηση όλων των
περιστατικών της υπόθεσης. Οι παράγοντες που θα μπορούσαν
να επιδράσουν στον τρόπο άσκησης της διακριτικής ευχέρειας του

40

5 Δικαστηρίου ουδέποτε καθορίστηκαν, ούτε και θα μπορούσαν να καθοριστούν εξαντλητικά. Δέσμευση του Δικαστηρίου από προηγούμενη απόφαση πάνω στον τρόπο άσκησης της διακριτικής του εξουσίας, θα απέληγε στην ουσία σε κατάργησή της. Δεν δικαιολογείται μεγαλύτερη αυστηρότητα σε αίτηση για τροποποίηση

10 υπαρκτής ειδοποίησης έφεσης που στόχο έχει την παροχή της αναγκαίας αιτιολογίας στους λόγους της έφεσης. Άρνηση της τροποποίησης σε τέτοια περίπτωση, θα είχε σαν αποτέλεσμα την πλήρη αχρήστευση εμπρόθεσμης έφεσης.

Οι αιτήσεις εγκρίνονται.

Υπό Αρτεμίδα Δ.:

15 Κανονισμοί που προβλέπουν για την αυτοδικαία απόρριψη ενδίκου μέσου χωρίς δικαστική παρέμβαση, δε συνάδουν με τις διατάξεις των Άρθρων 135 και 163 του Συντάγματος. Το ίδιο ισχύει και στην παρούσα υπόθεση στην οποία εξετάζονται οι διατάξεις

20 δικονομικών κανόνων που απολήγουν στην απόρριψη έφεσης, λόγω απουσίας λόγων ή αιτιολογίας στην ειδοποίηση έφεσης, χωρίς να έχει το Δικαστήριο την ευχέρεια παροχής θεραπείας.

25 Η ανωμαλία που προκλήθηκε στην απονομή της δικαιοσύνης από την υπόθεση *Τύμβιος*, επέβαλλε τη συμμετοχή της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου για να δώσει, στο μέτρο του δυνατού, λύση στα νομικά ζητήματα που εγείρονται.

30 Στην υπόθεση *Τύμβιος*, το Δικαστήριο για πρώτη φορά, έκρινε την έφεση "ανύπαρκτη" και δε θεώρησε υπό τις περιστάσεις ορθό να δώσει οποιαδήποτε άλλη θεραπεία. Η ίδια προσέγγιση ακολουθήθηκε και σε μερικές άλλες περιπτώσεις στις οποίες εκφράστηκαν και διίστάμενες απόψεις.

35 Στην υπόθεση *Τύμβιος*, έγινε αναφορά και σε δύο προηγούμενες αποφάσεις, στις οποίες παρόλο ότι κρίθηκε ότι δεν υπήρχαν λόγοι έφεσης στην ειδοποίηση έφεσης, το Δικαστήριο αποφάσισε να θεωρήσει την αίτηση για τροποποίηση ως αίτηση για παράταση χρόνου μέσα στον οποίο να καταχωρηθεί έφεση. Η νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου, όπως κατέληξε στην

40 υπόθεση *Τύμβιος*, είναι εσφαλμένη και πρέπει να ανατραπεί.

Η πρόβλεψη δικαιώματος έφεσης από το νόμο δεν πρέπει να αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση έφεσης. Σε τέτοια περίπτωση το αποτέλεσμα θα ήταν ο περιορισμός των αρ-

μοδιοτήτων του Ανωτάτου Δικαστηρίου, με συνέπεια να καθίσταται ανενεργό και ανύπαρκτο.

Οι διαδικαστικοί κανονισμοί έχουν αναδρομική ισχύ εκτός αν με ρητή διάταξη προνοείται μελλοντικός χρόνος εφαρμογής τους. Η τροποποίηση της Δ.35, που διαλαμβάνει πως θα ισχύει από 1.4.95 δεν μπορεί να ισχύει αναδρομικά. Ο Κανονισμός ορίζει πως και η νέα Δ. 64 θα ισχύει από τη δημοσίευση του Κανονισμού δηλ. στις 14.2.95. Αυτό ισοδυναμεί με ρητή πρόνοια μη αναδρομικότητας της ισχύος του Κανονισμού. 5
10

Η διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου στις αιτήσεις για τροποποίηση των λόγων έφεσης, δεν πρέπει να ασκείται με βάση μετρήσιμα κριτήρια. Κάθε περίπτωση πρέπει να αντιμετωπίζεται αναλόγως. 15

Η θέσπιση ξεχωριστών δικονομικών κανονισμών αναφορικά με τις δύο αρμοδιότητες του Ανωτάτου Δικαστηρίου σαν Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και Ανώτατο Δικαστήριο, είναι αναγκαία μέσα στο πνεύμα και το γράμμα του Συντάγματος. Παρόλο ότι οι δικηγόροι, στην προσπάθειά τους να εισάξουν με βεβαιότητα όλα τα θέματα που ήθελαν να εξεταστούν στην έφεση, επεκτάθηκαν πέραν του αναγκαίου, με ενδεχόμενο να περιτλέκεται η διαδικασία περισσότερο από ότι ήταν πριν τη δημιουργία του προβλήματος, οι προτεινόμενες τροποποιήσεις γίνονται αποδεκτές. 20
25

Υπό Νικολαΐδη Δ.:

Οι δικονομικοί κανόνες έχουν αναδρομική ισχύ εκτός αν υπάρχει καλός λόγος περί του αντιθέτου. Η αναφορά σε ημερομηνία έναρξης της ισχύος της Δ.64, είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι συνιστά ακριβώς ένα τέτοιο καλό λόγο μη αναδρομικότητας. 30

Η νέα Δ.64 δεν μπορεί να αναβιώσει εφέσεις ή οποιοδήποτε άλλο άκυρο ή ανύπαρκτο δικαστικό διάβημα. Η αναδρομικότητα ισχύει σε εκκρεμείς αλλά έγκυρες, υφιστάμενες διαδικασίες. Ειδοποίηση έφεσης χωρίς αιτιολογία είναι, σύμφωνα με την υπόθεση *Τύμβιος*, ανύπαρκτο δικονομικό διάβημα και κατά συνέπεια η Δ.64 δεν έχει αναδρομική ισχύ σε τέτοια περίπτωση. Η γραμμή που ακολουθήθηκε στην υπόθεση *Τύμβιος* είναι λανθασμένη και χρήζει μεταβολής για τους ακόλουθους λόγους: 35
40

Η Δ.35 θ.4, είναι συγγενής με την παλιά Αγγλική Δ.58 θ.1, η οποία δεν περιείχε πρόβλεψη για περίληψη των λόγων και της

5 αιτιολογίας της έφεσης, όπως προβλέπεται στη Δ.35 θ.4. Όμως
δεν υπάρχει τίποτε που να οδηγεί στο συμπέρασμα ότι παράλειψη
συμμόρφωσης με τις προϋποθέσεις που τίθενται από τη Δ.35
θ.4, καθιστά την έφεση ανύπαρκτη. Στην υπόθεση *Kyriakides*,
10 πάνω στην οποία στηρίχθηκε η υπόθεση *Τύμβιος*, το δικαστήριο,
με την παροχή διατάγματος για παράταση χρόνου καταχώρησης
των λόγων έφεσης, σε ειδοποίηση έφεσης από την οποία έλειπαν
παντελώς τόσο οι λόγοι έφεσης όσο και η αιτιολογία, προσπάθησε
να διορθώσει την κατάσταση, χρησιμοποιώντας ένα μάλλον
ανορθόδοξο τρόπο. Η ίδια πορεία ακολουθήθηκε και στην
υπόθεση *Courtis v. Iasonides*.

15 Το συμπέρασμα που εξάγεται εν όψει όλων όσων αναφέρθηκαν
πιο πάνω, είναι ότι η έλλειψη αιτιολογίας δεν ισούται με
ανύπαρκτη ειδοποίηση έφεσης ή ακυρότητα της όλης διαδικασίας
και συνεπώς η υπόθεση *Τύμβιος* δεν πρέπει να θεωρηθεί
ότι αποτελεί την ορθή νομική θέση.

20 Η έφεση στην υπόθεση *Τύμβιος*, δεν απορρίφθηκε γιατί ήταν
ανύπαρκτη. Όμως ανεξάρτητα από το πόσο ατελής ήταν η ειδοποίηση
έφεσης, η έφεση θα έπρεπε να απορριφθεί με δικαστική πράξη,
με σχετικό πρακτικό του δικαστηρίου για το λόγο ότι κανένα νομικό
διάβημα δεν αποβιώνει αυτόματα χωρίς δικαστική πράξη.

25 Εν όψει της διαπίστωσης ότι, αφού δεν ισχύει αναδρομικά η
νέα Δ.64 και αφού η έλλειψη αιτιολογίας δεν καθιστά την έφεση
ανύπαρκτη, θα πρέπει να επιτρέπεται η τροποποίηση της ειδοποίησης
της έφεσης, ούτως ώστε να μπορεί η υπόθεση να εκδικαστεί
κανονικά. Εν όψει της αρχής της διαχρονικότητας των δικονομικών
30 κανόνων, ο χρόνος καταχώρησης της αίτησης σε σχέση με το
χρόνο που τέθηκε σε ισχύ η Δ.64, δεν πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν.
Επιβάλλεται η εξέταση κάθε υπόθεσης χωριστά, με γνώμονα πάντοτε
την αποφυγή αδικίας στην άλλη πλευρά και το έγκαιρο της
καταχώρησης της αίτησης σε σχέση μόνο με την ίδια την υπόθεση
35 και με πρόθεση να αποφεύγεται η καθυστέρηση της εκδίκασης. Η
εισαγωγή νέων λόγων έφεσης δεν είναι επιτρεπτή.

40 Η εξέταση των Αναθεωρητικών Εφέσεων από το Δικαστήριο είναι
η ίδια με αυτή των Πολιτικών Εφέσεων και περιορίζεται στα επίδικα
θέματα όπως τίθενται ενώπιον του Δικαστηρίου, με εξαίρεση
περιπτώσεις που άπτονται δημοσίου συμφέροντος ή δημόσιας τάξης.

Οι αιτήσεις εγκρίνονται.

Υποθέσεις που αναφέρθηκαν:

- Georgiou and Others v. The Republic* (1987) 3 C.L.R. 980,
- Attorney-General v. Georghiou* (1984) 2 C.L.R. 251, 5
- Republic v. Vassiliades* (1967) 3 C.L.R. 82,
- Branco Salvage Ltd v. Republic* (1967) 3 C.L.R. 213, 10
- Κυπριακή Δημοκρατία v. Βιολάρη και Άλλης* (1991) 3 Α.Α.Δ. 456,
- Ορφανίδης και Άλλοι v. Δημοκρατίας* (1992) 3 Α.Α.Δ. 44,
- In re Efthymiou* (1987) 1 C.L.R.329, 15
- Perella* (1995) 1 Α.Α.Δ. 356,
- Μαυρογένης v. Βουλής των Αντιπροσώπων, Εκλογική Αίτηση 1/95,*
ημερ. 22.1.1996, 20
- Georghiades* (1972) 3 C.L.R. 594,
- G.A.P. Estates Ltd v. Δημοκρατίας* (1991) 3 Α.Α.Δ. 449, 25
- Kyriakides v. Kyriakides* (1969) 1 C.L.R. 373,
- Courtis and Another v. Iasonides (No.1)* (1972) 1 C.L.R. 56,
- Τύμβιος και Άλλοι v. Λιβέρα* (1991) 1 Α.Α.Δ. 615, 30
- “Αλήθεια” v. Κύρρη* (1992) 1 Α.Α.Δ. 130,
- Δημοκρατία v. Κόμματος Φιλελευθέρων* (1993) 3 Α.Α.Δ. 585, 35
- Χατζηκυριάκου v. Δημοκρατίας* (1994) 3 Α.Α.Δ. 301,
- Empson v. Smith* [1966] 1 Q.B.D. 426,
- Intro Properties Ltd v. Sauvel* [1983] 2 All E.R. 495, 40
- Σωματείο Μεταφ. ΣΕΚ κ.ά. v. Δημοκρατίας* (1992) 3 Α.Α.Δ. 1,
- Θαλασσινός v. Κυπριακής Δημοκρατίας* (1995) 3 Α.Α.Δ. 255,

- Γιάννη v. Αναπληρωτή Εφόρου Μηχανοκινήτων Οχημάτων και Άλλων (1995) 3 Α.Α.Δ. 334,
- 5 Κυπριακή Δημοκρατία v. Lion Insurance Agency Ltd. (1995) 3 Α.Α.Δ. 338,
- Kassab Gold Solar France Ltd v. Yiacoumis Bros (Construction) Co. Ltd. (1990) 1 Α.Α.Δ. 510,
- 10 Λοΐζου v. Χαραλάμπους και Άλλων, Π.Ε. 8946, ημερ. 15.2.1996,
Gardner v. Lucas [1878] 3 Appeal Cases 582,
- 15 Quilter v. Mapleson [1882] 9 Q.B.D. 672, C.A.,
Attorney-General v. Vernazza [1960] A.D. 965 (HL),
- 20 Καλιά και Άλλη v. Κυπριακής Δημοκρατίας και Άλλου (1996) 3 Α.Α.Δ. 149,
Φιλίππου v. Κυπριακής Δημοκρατίας (1996) 3 Α.Α.Δ. 178,
Χατζηχριστοφόρου v. Αταλιανή (1992) 1 Α.Α.Δ. 1008,
- 25 Αθανασιάδη v. Αλεξάνδρου (1991) 1 Α.Α.Δ. 945,
Μακρίδου v. Κυπριακής Δημοκρατίας (1994) 3 Α.Α.Δ. 345,
- 30 Ξυκωνίδης και Άλλος v. Κλεάνθους Λτδ και Άλλου (1990) 1 Α.Α.Δ. 540,
Papadopoulou v. Polykarpou (1968) 1 C.L.R. 352,
S.O.R.E.L. Ltd v. Servos (1968) 1 C.L.R. 123,
- 35 Electrofabric Co. v. Nicolaidou (1978) 1 C.L.R. 421,
Cosmo-Plast Ltd v. Chemic Linz Ag. (1984) 1 C.L.R. 712,
Κωνσταντίνου v. Σταύρου (Αρ. 1) (1995) 1 Α.Α.Δ. 157,
- 40 Evans v. Bartlam [1937] 2 All E.R. 646,
Fellas and Another v. Botsi and Another (1975) 1 C.L.R. 130,

<i>Καμένος v. Κυπριακής Δημοκρατίας (1996) 3 Α.Α.Δ. 24,</i>	
<i>Σαββίδης v. Κυπριακής Δημοκρατίας (1993) 3 Α.Α.Δ. 249,</i>	
<i>Imperial Tobacco Ltd v. A.G. [1979] Q.B. 555,</i>	5
<i>R. v. Southampton Income Tax Commissioners [1916] 2 K.B. 249,</i>	
<i>Kimbray v. Draper [1868] L.R. 3 Q.B. 160,</i>	10
<i>Welby v. Parker [1916] 2 Ch.1,</i>	
<i>Reg. v. Madan [1961] 2 Q.B.1.</i>	
<i>Ελεύθερον Εργατικόν Σωματείον Μεταφορών και Γεωργίας ΣΕΚ Λεμεσού και Άλλοι v. Δημοκρατίας (1992) 3 Α.Α.Δ. 1.</i>	15
Αιτήσεις.	
Αιτήσεις σε Αναθεωρητικές Εφέσεις με τις οποίες οι αιτητές ζητούν άδεια να τροποποιήσουν τους λόγους των εφέσεών τους.	20
<i>Γ. Τριανταφυλλίδης, για τον Αιτητή στην Α.Ε. 1516.</i>	
<i>Χρ. Χριστοφίδης, για τον Αιτητή στην Α.Ε. 1539.</i>	25
<i>Α. Σ. Αγγελίδης, για τους Αιτητές στις Α.Ε. 1550, 1576, 1621 και 1677.</i>	
<i>Π. Κληρίδης, Ανώτερος Δικηγόρος της Δημοκρατίας, για τους Καθ' ων η αίτηση στις Α.Ε. 1516, 1539, 1550 και 1576.</i>	30
<i>Α. Δημητρίου (κα) για Γ. Κακογιάννη, για την Καθ' ης η αί- τηση στην Α.Ε. 1677.</i>	35
<i>Κ. Χ'ΐωάννου, για την Καθ' ης η αίτηση στην Α.Ε. 1621.</i>	
<i>Cur. adv. vult.</i>	
ΠΙΚΗΣ, Π.: Η απόφαση την οποία θα εκδώσω αποτελεί το πρώ- το σκέλος της απόφασης της πλειοψηφίας. Το δεύτερο έχει ετοιμα- στεί από τον Κωνσταντινίδη, Δ. Οι αποφάσεις αυτές αντανakλούν, εκτός από τη δική μου και του Δικαστή Κωνσταντινίδη, και τις θέ- σεις των δικαστών, Δημητριάδη, Παπαδόπουλου, Χατζητσαγγάκη,	40

Χρυσοστομή, Νικήτα, Αρτέμη, Νικολάου, Καλλή και Κρονίδη.

5 Η σπουδαιότητα των θεμάτων που εξετάζονται και οι συνέπειές τους στην απονομή της δικαιοσύνης επέβαλαν (α) το επανάνοιγμα και (β) τη διεύρυνση της Ολομέλειας που επιλήφθηκε των υποθέσεων. Ορισμένα ζητήματα τα οποία άπτονται των θεμάτων που εγείρουν οι αιτήσεις δε θίγηκαν ευθέως κατά την ακρόαση. Η εξέτασή τους κρίθηκε απαραίτητη για τη σφαιρική αντιμετώπιση όλων των θεμάτων που τίθενται με τις αιτήσεις.

10 Η διερεύνησή τους αποτέλεσε πρόσθετο λόγο για το επανάνοιγμα της ακρόασης των αιτήσεων για τροποποίηση. Τα θέματα αυτά όπως προσδιορίστηκαν στην ειδοποίηση για το επανάνοιγμα των υποθέσεων είναι τα ακόλουθα τρία:

15 “(α) Η δυνατότητα αναβίωσης άκυρου διαδικαστικού μέτρου, βάσει της Δ. 64, η οποία θεσμοθετήθηκε με τον περί Πολιτικής Δικονομίας (Τροποποιητικό) Διαδικαστικό Κανονισμό του 1995 (24/2/1995).

20 (β) Η δυνατότητα αναδρομικής εφαρμογής του προαναφερθέντος Διαδικαστικού Κανονισμού. και

(γ) Κατά πόσο τυγχάνει εφαρμογής ο Διαδικαστικός Κανονισμός της 24ης Φεβρουαρίου, 1995, σε αναθεωρητικές εφέσεις.”

25

Στην απόφαση που ακολουθεί θα διαπραγματευθούμε κατά κύριο λόγο τα ζητήματα που τίθενται με τα τρία ερωτήματα. Πριν τα εξετάσουμε θεωρούμε επωφελές όπως προβούμε σε σύντομη αναφορά στο πλαίσιο μέσα στο οποίο πρέπει να εξεταστούν και ιδιαίτερα στους δικονομικούς κανόνες που διέπουν την άσκηση της δευτεροβάθμιας αναθεωρητικής δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου (βλέπε άρθρο 11 του Ν.33/64).

30

Εφόσον η αναθεωρητική δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου δεν ασκείται από την Ολομέλεια - **Georghiou and Others v. Republic** (1987) 3 C.L.R. 980, - οι αποφάσεις που εκδίδονται σε αυτό το πεδίο δικαιοδοσίας υπόκεινται σε έφεση ενώπιον της Ολομέλειας. Ούτε το Σύνταγμα - **Attorney-General v. Georghiou** (1984) 2 C.L.R. 251 - ούτε η Ευρωπαϊκή Συνθήκη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Ν. 39/62). Digest of Strasbourg Case Law, p. 338 et seq. Fawcett - “The Application of The European Convention on Human Rights”, p. 132 et seq, κατοχυρώνουν δικαίωμα έφεσης. Δικαίωμα έφεσης παρέχεται από το νόμο. (Βλ. επίσης Άρθρο 14(5) του Διεθνούς Συμφώνου περί

40

Αστικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων - Κυρωτικός Νόμος 14/69.) Η δευτεροβάθμια αναθεωρητική δικαιοδοσία και το πλαίσιο άσκησής της είναι σταθερά καθορισμένα από τη νομολογία και δεν θα μας απασχολήσουν. - **Republic v. Vassiliades** (1967) 3 C.L.R. 82. **Branco Salvage Ltd v. Republic** (1967) 3 C.L.R. 213. **Δημοκρατία v. Βιολάρη και Άλλης** (1991) 3 Α.Α.Δ. 456. **Ορφανίδης κ.Α. v. Δημοκρατίας** (1992) 3 Α.Α.Δ. 44. 5

Η άσκηση των δικαιοδοσιών που παρέχονται από το Σύνταγμα στο Ανώτατο Δικαστήριο σε όλα τα πεδία της λειτουργίας του ρυθμίζεται από το Ανώτατο Δικαστήριο. (Βλέπε Άρθρα 135 και 163 του Συντάγματος και το άρθρο 17 του Ν.33/64.) Η δικαστική εξουσία είναι σε μοναδική θέση να καθορίσει το πλαίσιο άσκησης των δικαιοδοσιών που της παρέχονται. Όπως έχουμε επισημάνει η αποτελεσματικότητα της δικαστικής διαδικασίας συνιστά θεμελιώδη σκοπό του Συντάγματος. Όπου θεμελιώδη δικαιώματα είναι συνυφασμένα με την αποτελεσματικότητα της δικαστικής διαδικασίας αυτά ερμηνεύονται και εφαρμόζονται ώστε να εναρμονίζονται οι παράλληλοι συνταγματικοί στόχοι. (Βλέπε μεταξύ άλλων **In re Efthymiou** (1987) 1 C.L.R. 329. **Αίτηση Gennaro Perella**, Π.Ε. 20 9169 (Ολομέλεια) - 14.4.1995.) 10 15

Η σπουδαιότητα των δικονομικών κανόνων για την εύρυθμη απονομή της δικαιοσύνης είναι δύσκολο να υπερτονιστεί. Η σημασία τους κατοπτρίζεται στο ακόλουθο απόσπασμα από την απόφαση της Ολομέλειας στην **Μαυρογένης v. Βουλής των Αντιπροσώπων**, Εκλογική Αίτηση 1/95 - 22.1.1996 (απόφαση πλειοψηφίας):- 25

“Οι διαδικαστικοί κανονισμοί σ’ αυτή, όπως και σ’ όλες τις διαδικασίες, θεσμοθετούν τους κανόνες για την άσκηση της δικαστικής εξουσίας. Στην απουσία τους, δε θα υπήρχε σταθερό πλαίσιο άσκησης της δικαστικής λειτουργίας. η άσκηση της θα επαφιόταν στη βούληση των δικαστών που επιλαμβάνονται της κάθε υπόθεσης, με αντίκτυπο την αβεβαιότητα στην πορεία απονομής της δικαιοσύνης. Η τήρηση των δικονομικών κανόνων ενέχει μεγάλη σημασία για την απρόσκοπτη απονομή της δικαιοσύνης.” 30 35

Η ειδοποίηση έφεσης προσδιορίζει τα επίδικα θέματα της έφεσης. Ο προσδιορισμός τους ρυθμίζεται υπό την αίρεση των ιδιαιτεροτήτων της αναθεωρητικής δικαιοδοσίας. Οι ίδιοι κανόνες ισχύουν ως προς τον προσδιορισμό των επιδίκων θεμάτων στις αναθεωρητικές όπως και στις πολιτικές εφέσεις. (Βλέπε μεταξύ άλλων **Lefkos Georghiades** (1972) 3 C.L.R. 594 και **G. A. P. Estates v. Δη-** 40

μοκρατίας (1991) 3 Α.Α.Δ. 449.) Ο προσδιορισμός τους διέπεται από τη Δ.35 θ.4. Λόγος έφεσης συντίθεται από (α) τον προσδιορισμό του σφάλματος που καθιστά την πρωτόδικη απόφαση ή μέρος της, εσφαλμένη και (β) τους λόγους που στοιχειοθετούν το σφάλμα.

5 Χωρίς το ένα ή το άλλο σκέλος, ο λόγος έφεσης είναι ατελής. Το επίδικο θέμα της έφεσης είναι το βάσιμο του σφάλματος που προβάλλεται από τον εφεσείοντα κρινόμενο υπό το πρίσμα των λόγων που προσδιορίζονται προς θεμελίωσή του.

- 10 Σειρά αποφάσεων του Εφετείου και της Ολομέλειας διαγράφουν τις επιπτώσεις που συνεπάγεται η παρέκκλιση από τις διατάξεις της Δ.35 θ.4, (πριν την τροποποίηση) στη στοιχειοθέτηση λόγου έφεσης. Ο λόγος είναι άκυρος. Όπου το σύνολο των λόγων έφεσης οι οποίοι τίθενται είναι άκυροι η έφεση στην ολότητά της καθίσταται άκυρη. (Βλέπε μεταξύ άλλων *Kyriakides v. Kyriakides* (1969) 1 C.L.R. 373. *Omiros Courtis and Another (No. 1) v. Panos K. Iasonides* (1972) 1 C.L.R. 56, *Τύμβιος και Άλλοι v. Λιβέρα* (1991) 1 Α.Α.Δ. 615. *“Αλήθεια” v. Κύρη* (1992) 1 Α.Α.Δ. 130. *Δημοκρατία v. Κόμμα Φιλελευθέρων* (1993) 3 Α.Α.Δ. 585, *Χ΄Κυριάκου v. Δημοκρατίας* (1994) 3 Α.Α.Δ. 301.
- 15
- 20

Το πρώτο ερώτημα που θέσαμε - η δυνατότητα αναβίωσης άκυρου δικαστικού μέτρου βάσει του διαδικαστικού κανόνα του 1995 - επιβάλλει να εξετάσουμε κατά πόσο η ακυρότητα της έφεσης επάγεται την αυτόματη έκπτωσή της. Οι θεσμοί δεν προβλέπουν την αυτόματη απόρριψή της. Όπου δικονομικό μέτρο τίθεται εκποδών ως αποτέλεσμα παρέκκλισης από τα θέσμιμα, αυτό ορίζεται ρητά στους δικονομικούς κανόνες με τη χρήση όρων όπως “stands dismissed” ή ανάλογης ορολογίας.

25

- 30
- 35
- 40
- Άκυρο ή ανυπόστατο δικονομικό μέτρο δεν εκπίπτει και δε διαγράφεται αυτοδικαίως εκτός εάν τούτο προβλέπεται από τους θεσμούς. Η απόρριψη ή διαγραφή του ανάγεται στο δικαστήριο. Σε όλες τις υποθέσεις όπου η έφεση κρίθηκε άκυρη, αυτή απορρίφθηκε ή διατάχθηκε η διαγραφή της από το Δικαστήριο. Η θέση αυτή υποστηρίζεται και από την απόφαση του Αγγλικού Εφετείου στην *Empson v. Smith* [1966] 1 Q.B.D. 426. Κρίθηκε ότι η άκυρη αγωγή υφίστατο μέχρι τη διαγραφή της από το Δικαστή “... the action subsisted until struck out by the Judge ...” (Σε ελληνική μετάφραση.)
- “... Η αγωγή υφίστατο μέχρι τη διαγραφή της από το Δικαστή ...” (Βλέπε επίσης *Intro Properties Ltd. v. Sauvel* [1983] 2 All E.R. 495.) Στην *Σωματείο Μεταφ. ΣΕΚ κ.ά. v. Δημοκρατίας* (1992) 3 Α.Α.Δ. 1, (απόφαση πλειοψηφίας) αποφασίστηκε ότι η μή συμμόρφωση με τις οδηγίες του Δικαστηρίου για την υποβολή γραπτών

αγορεύσεων παρά την προδιαγραφή των συνεπειών από το Δικαστήριο σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, δεν παρείχε ευχέρεια στο πρωτοκολλητήριο να διαγράψει την προσφυγή. Κρίθηκε ότι μόνο το Δικαστήριο είχε δικαιοδοσία να την απορρίψει.

5

Η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι ότι εφέσεις οι οποίες δεν αποκαλύπτουν βάσιμους λόγους έφεσης δεν καταπίπτουν αυτοδικαίως. Οι θεσμοί δεν προβλέπουν την αυτόματη απόρριψή της. Η διαπίστωσή μας είναι ότι άκυρο δικονομικό μέτρο είναι μεν αδρανές, αλλά δεν εκπίπτει και δε διαγράφεται από το πρωτοκολλητήριο. Υπόκειται σε απόρριψη από το Δικαστήριο εφόσον διαπιστωθεί η ακυρότητά του.

10

Το δεύτερο ερώτημα αφορά ουσιαστικά τη δυνατότητα διάσωσης άκυρου δικονομικού μέτρου εν όψει της τροποποίησης της Δ.64. Με τον περί Πολιτικής Δικονομίας (Τροποποιητικό) Διαδικαστικό Κανονισμό του 1995 (εκδόθηκε 24.2.1995), καταργείται η διάκριση μεταξύ άκυρου και αντικανονικού δικονομικού μέτρου. Οι επιπτώσεις που επέφερε ο τροποποιητικός διαδικαστικός κανονισμός σε υφιστάμενες άκυρες εφέσεις έχουν εξεταστεί σε σειρά αποφάσεων της Ολομέλειας και του Εφετείου. Στην **Θαλασσινός v. Δημοκρατίας** (1995) 3 Α.Α.Δ. 255, κρίθηκε ότι με τη νέα Δ.64 καταργείται η διάκριση μεταξύ άκυρου και αντικανονικού δικονομικού μέτρου. Εξισώνεται κάθε μορφή παρέκκλισης από τους θεσμούς με αντικανονικότητα δυνάμενη να θεραπευθεί. (Βλέπε **Γιάννη v. Αναπληρωτή Εφόρου Μηχανοκινήτων Οχημάτων** (1995) 3 Α.Α.Δ. 334. **Δημοκρατία v. Lion Insurance Agency Ltd.** (1995) 3 Α.Α.Δ. 338. **F. Kassab Gold Solar France Ltd. v. Yiacoumis Bros (Construction) Co. Ltd.** (1990) 1 Α.Α.Δ. 510. **Λοΐζου v. Χαράλαμπος και Άλλων** - (Π.Ε. 8946 - 15.2.1996). Προκύπτει από τις πιο πάνω αποφάσεις ότι το στοιχείο της ακυρότητας ή του θνησιγενούς κατά το χρόνο καταχώρησης των εφέσεων αμβλύνεται και μετατρέπεται σε στοιχείο αντικανονικότητας. Εξυπακούεται η αναδρομική εφαρμογή της νέας Δ.64. Διαφορετικά θα ήταν αδύνατη η τροποποίηση άκυρης, κατά το χρόνο της καταχώρησής της, έφεσης. Στη **Γιάννη** (ανωτέρω) επισημάναμε ότι: "Εάν δεν επρόκειτο για τον πρόσφατα εκδοθέντα διαδικαστικό κανονισμό, η έφεση θα εκηρύττετο ως εξ υπαρχής άκυρη και ως μη ενεργοποιούσα τη δευτεροβάθμια δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου." Κρινόμενη υπό το πρίσμα του νέου δικονομικού κανόνα που εισάγεται με τη νέα Δ.64, η έφεση αποτιμάται ως αντικανονική και όχι ως άκυρη. Η αναδρομικότητα της εφαρμογής του διαδικαστικού κανόνα του 1995, με τον οποίο αντικαταστάθηκε η Δ.64, συνάδει με τη γενική αρχή του δικονομικού δικαίου, σύμφωνα με την οποία οι τροποποιήσεις των θεσμών έχουν ανα-

15

20

25

30

35

40

δρομική ισχύ. Η αρχή η οποία υποστυλώνει τον κανόνα αυτό είναι ότι θεσμικές αλλαγές αποβλέπουν στον επαναπροσδιορισμό των κατάλληλων μέσων για τη διεκδίκηση δικαιωμάτων. Η καταλληλότητα δικονομικών μέτρων έχει διαχρονικό χαρακτήρα και επενεργεί στο παρόν και στο παρελθόν. Όπως διαπίστωσε ο Lord Blackburn στην *Gardner v. Lucas* [1878] 3 App. Cas. 582, στη σελ. 603,

“Alterations in the form of procedure are always retrospective, unless there is some good reason or other why they should not be.”
(Ελληνική μετάφραση, ελεύθερη.)

“Αλλαγές στον τύπο της διαδικασίας έχουν πάντοτε αναδρομική ισχύ εκτός εάν υφίσταται καλός λόγος περί του αντιθέτου.”

(Βλέπε επίσης *Quilter v. Mapleson* [1882] 9 Q.B.D. 672, C.A. και *Empson v. Smith* (ανωτέρω). Η αναδρομικότητα τροποποιήσεων των θεσμών μεταβάλλει αναδρομικά το δικονομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κρίνεται η εγκυρότητα δικονομικών μέτρων. Επιφέρει μεταξύ άλλων και την αναβίωση δικαστικών μέτρων τα οποία είχαν ατονήσει ή εκπνεύσει. (Βλέπε *Attorney-General v. Vernazza* [1960] A.D. 965 (HL), και Maxwell on the Interpretation of Statutes, Twelfth Edition, σελ. 222-224, και Craies on Statute Law, Seventh Edition, σελ. 401-404.)

Η τροποποίηση της Δ.64 δεν καθιστά αυτόματα παραδεκτή την τροποποίηση αντικανονικής έφεσης. Η παροχή θεραπείας ανάγεται στη διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου. Το απόσπασμα που ακολουθεί από τη *Γιάννη* (ανωτέρω), κατοπτρίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο αντιμετωπίζονται αιτήσεις για την τροποποίηση εφέσεων.

“Παρέκκλιση από τους θεσμούς πρέπει να αντιμετωπίζεται στην πρώτη δυνατή ευκαιρία και, εν πάση περιπτώσει σε χρονικό στάδιο που να μην επηρεάζονται δυσμενώς, είτε τα δικαιώματα της άλλης πλευράς, ή να καταστρατηγούνται οι θεσμοί, οι οποίοι οριοθετούν το πλαίσιο απονομής της δικαιοσύνης.

Κάθε καθυστέρηση στην υποβολή αίτησης για τη θεραπεία παρεκκλίσεων από τους θεσμούς πρέπει να αιτιολογείται. Όσο μεγαλύτερη είναι η καθυστέρηση, ανάλογα μεγαλύτερο είναι το βάρος το οποίο πρέπει να αποσείσθει για να γίνει δεκτή η αίτηση για την παροχή θεραπείας.” (Βλέπε επίσης *Λοϊζου v. Χαρολάμπους κ.α.* Πολ. Έφ. 8946 - 15.2.96).

Ο περί Εφέσεων (Αναθεωρητική Δικαιοδοσία) Διαδικαστι.

Κανονισμός του Ανωτάτου Δικαστηρίου του 1964, καθιστά εφαρμοστέες, τηρουμένων των αναλογιών, τις πρόνοιες της Δ.35, θ.4 των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας σε εφέσεις που ασκούνται δύναμει του άρθρου 11(2) του Ν.33/64. Το κείμενο της Δ.35 συναρτάται διαχρονικά με το εκάστοτε περιεχόμενό της και όχι με εκείνο που ίσχυε κατά το χρόνο θέσπισης του διαδικαστικού κανόνα του 1964. (Βλέπε τον ορισμό του όρου "Ο περί Πολιτικής Δικονομίας, Διαδικαστικός Κανονισμός, στον Κ.2(1) του Διαδικαστικού Κανονισμού του 1964.)

5

Το τρίτο ερώτημα που θέσαμε αφορά την εφαρμογή ή ακριβέστερα το συσχετισμό της Δ.64 των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας με τη Δ.35. Το θέμα αυτό δεν αντιμετωπίστηκε ευθέως σε καμιά προηγούμενη απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Έμμεσα μπορεί να λεχθεί ότι η εφαρμογή της Δ.64 θεωρήθηκε δεδομένη ως προς την αντιμετώπιση παρεκκλίσεων από τους θεσμούς. Η Δ.35 αποτελεί μέρος των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας. Δε συνιστά αυτεπλήρη δικονομική διάταξη και δεν μπορεί να αποσπαστεί από τις υπόλοιπες πρόνοιες των Θεσμών και να τύχει εφαρμογής ανεξάρτητα από το δικονομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Η υιοθέτησή της εξυπακούει και την υιοθέτηση των θεσμικών παραμέτρων εφαρμογής της. Η ορολογία της Δ.35 υπόκειται στους ερμηνευτικούς κανόνες που περιέχονται στη Δ.2 των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας. Η εφαρμογή των προνοιών της συσχετίζεται με σειρά άλλων διατάξεων των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας. Η εξουσία για τροποποίηση είναι επάλληλη με την εξουσία η οποία παρέχεται σε δικαστήριο το οποίο επιλαμβάνεται υποθέσεων πρωτοδικώς. Η υπόσταση αντικανονικών δικονομικών μέτρων καθώς και η δυνατότητα παροχής θεραπείας προσδιορίζονται στη Δ.64. Μή συμμόρφωση με τη Δ.35 θ.4, καθιστά την έφεση αντικανονική και συνεπώς δεχτική τροποποίησης εφόσον αρμόδιο δικαστήριο κρίνει ότι τούτο δικαιολογείται. Δεν είναι απαραίτητο σε αυτές τις εφέσεις να επεκταθούμε πέραν της τροποποίησης. Επισημαίνουμε μόνο ότι η Δ.64 έχει καθολικό χαρακτήρα. Αποβλέπει στον προσδιορισμό των συνεπειών που προκύπτουν από παρεκκλίσεις του συνόλου των θεσμικών διατάξεων, περιλαμβανομένης και της Δ.35.

10

15

20

25

30

35

Τέλος οι αιτητές υπέβαλαν ότι παρέκκλιση από τις διατάξεις της Δ.35 θ.4 στη στοιχειοθέτηση της έφεσης δεν επέφερε την ακυρότητά της και πριν την τροποποίηση της Δ.64, εισήγηση η οποία απολύγει σε πρόσκληση για την επαναθεώρηση των αποφάσεων στις οποίες έχουν αναφερθεί, όπου κρίθηκε το αντίθετο.

40

Η κατάληξή μας ότι, βάσει του διαδικαστικού κανονισμού

του 1995, οι εφέσεις είναι, εν πάση περιπτώσει αντικανονικές, και όχι άκυρες καθιστά το θέμα θεωρητικής σημασίας και για το λόγο αυτό δεν θα το εξετάσουμε.

- 5 Οι αρχές που διέπουν την άσκηση της διακριτικής ευχέρειας του δικαστηρίου ως προς την τροποποίηση εφέσεων καθώς και η εφαρμογή τους στις ενώπιόν μας υποθέσεις εξετάζονται σε έκταση στην απόφαση του Κωνσταντινίδη Δ, που ακολουθεί.
- 10 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ.: Με αναγνωρισμένη τη δυνατότητα τροποποίησης για τους λόγους που εξηγούνται στην απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου με την οποία συμφωνούμε, απομένει το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο πρέπει να ασκηθεί η διακριτική μας εξουσία. Το θέμα είναι η σημασία που προσλαμβάνει ο χρόνος που παρέρχεται από την ημερομηνία καταχώρισης της ειδοποίησης έφεσης μέχρι την υποβολή αίτησης για τροποποίηση σε συνάρτηση προς την εξήγηση που προσφέρεται και τη φύση της τροποποίησης. Η ανάγκη για αποσαφήνιση αυτού του ζητήματος ήταν ένας από τους λόγους που οδήγησαν στην ανάληψη της εκδίκασης των αιτήσεων από την Ολομέλεια με πλήρη σύνθεση. Συνεκδικάζονται στο πλαίσιο αυτής της διαδικασίας έξι αιτήσεις σε 20 ισάριθμες αναθεωρητικές εφέσεις, αλλά εκκρεμούν και πολλές άλλες, όμοιες. Το πρόβλημα προσέλαβε μεγάλες διαστάσεις όχι μόνο σε σχέση με τις αναθεωρητικές εφέσεις αλλά και σε σχέση με τις 25 πολιτικές εφέσεις αφού όλες διέπονται από τη Δ.35 θ.4.

- Με τον περί Εφέσεων (Προδικασία, Περιγράμματα Αγορεύσεων, Περιορισμός του Χρόνου των Προφορικών Αγορεύσεων και Συνοπτική Διαδικασία για την Απόρριψη Προδήλων Αβάσιμων Εφέσεων) Διαδικαστικό Κανονισμό του 1996, θεσμοθετείται στάδιο προδικασίας. Αυτός ο Κανονισμός θα ισχύει από την 1 Οκτωβρίου 1996. Κατά το ως τώρα δικονομικό μας σύστημα, τηρουμένων των Κανονισμών, την άσκηση έφεσης ακολουθεί ο ορισμός της για ακρόαση. Δεν μεσολαβεί οτιδήποτε άλλο και, από αυτή την άποψη, ο χρόνος που παρέρχεται ως την ημέρα της ακρόασης είναι νεκρός.
- 30
- 35

- Όλες οι αιτήσεις για τροποποίηση υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια αυτού του νεκρού χρόνου. Είτε πριν οριστεί η ημερομηνία ακρόασης είτε πριν την ορισθείσα ημερομηνία. Η εκδίκασή τους θα μπορούσε να συμπληρωθεί και, στην περίπτωση που θα εγκρίνονταν, οι τροποποιήσεις θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν χωρίς να ανατραπεί ο προγραμματισμός αλλά και χωρίς να υποστούν οποιαδήποτε βλάβη ή άλλο δυσμενή επηρεασμό οι εφεσίβλητοι. Εν πάση περιπτώσει, κάθε άλλο παρά υπήρξε τέτοια εισή-
- 40

γηση από τους εφεσίβλητους ακόμα και σε εκείνες από τις υποθέσεις στις οποίες, πριν από το επανάνοιγμά τους, αναπτύχθηκαν επιχειρήματα υπέρ των ενστάσεων που καταχωρίστηκαν.

Όλοι οι διάδικοι, εφεσεύοντες και εφεσίβλητοι, ομονοούν. Οι εφεσίβλητοι ήταν τις όποιες ενστάσεις τους και συγκατατίθενται στην έγκριση των αιτήσεων. Δεν ορίζουν βέβαια οι διάδικοι πως θα ενεργήσει το Δικαστήριο, αλλά η έλλειψη ένστασης είναι στοιχείο που λαμβάνεται υπόψη κατά την ενάσκηση της διακριτικής εξουσίας του Δικαστηρίου. Εν πάση περιπτώσει, η όποια ένσταση αποκτά βάρος όχι από το γεγονός της υποβολής της αλλά από τους λόγους που τη στηρίζουν. Οι οποίοι θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να αντιπαραβάλλονται προς τους λόγους που προτείνονται υπέρ της έγκρισης της αίτησης για να καταφαίνεται από το ισοζύγισμα τί είναι το δίκαιο στην ορισμένη περίπτωση. Εδώ δεν υπάρχουν ενστάσεις, και το πιο σημαντικό, ούτε εξ αντικειμένου λόγοι που θα εμφάνιζαν την απόρριψη των αιτήσεων ως την ενδεδειγμένη κατάληξη.

Αντίθετα, ενδεχόμενη απόρριψη των αιτήσεων θα οδηγούσε νομοτελειακά και στην απόρριψη των εφέσεων. Δεν υπάρχει σε καμιά από τις ειδοποιηθείσες αιτιολογημένους λόγος έφεσης και, τουλάχιστον εφόσον εγειρόταν το ζήτημα κατά την ακρόαση, δε θα επιτρεπόταν να συζητηθεί οποιοσδήποτε από αυτούς. (Βλ. μεταξύ άλλων *Αντώνης Καλιά και Άλλη v. Κυπριακής Δημοκρατίας και Άλλου*, Α.Ε. 1313, ημερομηνίας 18 Μαρτίου 1996 και *Κυριάκος Μιχαήλ Φιλίππου v. Κυπριακής Δημοκρατίας*, Α.Ε. 1412, ημερομηνίας 10 Απριλίου 1996). Το γεγονός ότι δικονομικό μέτρο είναι απλώς παράτυπο και όχι άκυρο δε συνεπάγεται αφ' εαυτού δυνατότητα ανοχής του ως έχει προς στήριξη σ' αυτό της παραπέρα πορείας. (Βλ. συναφώς *Μαίρη Α. Αθανασιάδη v. Ηρώς Αλεξάνδρου* (1991) 1 Α.Α.Δ. 945). Η επίπτωση πάνω στους αιτητές από την απόρριψη της αίτησης θα είναι όσο δραστική θα μπορούσε να είναι. Θα στερούνταν οριστικά της δυνατότητας να ακουστούν.

Σύμφωνα με τη Δ.35 θ.4, οποιαδήποτε ειδοποίηση έφεσης μπορεί να τροποποιηθεί κατά οποιονδήποτε χρόνο, όπως το Εφετείο θα έκρινε πρέπον. Οι παράγοντες που θα μπορούσαν να επιδράσουν στον τρόπο άσκησης της διακριτικής εξουσίας του Δικαστηρίου ουδέποτε καθορίστηκαν, ούτε και θα μπορούσαν να καθοριστούν, εξαντλητικά. Ισχύει το ίδιο και σε σχέση με την κατά περίπτωση σημασία τους. Αυτή κατ' ανάγκην προσδιορίζεται μετά από συνεκτίμηση όλων των περιστατικών της κάθε υπόθεσης. (Βλ. *F. Kassab Golf Solar France Ltd v. Yiacoumis Bros (Construction) Co Ltd* (1990) 1 Α.Α.Δ. 510, *Γεώργιος Βρυωνίδης και Άλλος v. Μι-*

χάλη Κλεάνθους Ατδ και Άλλου (1990) 1 Α.Α.Δ. 540, *Έλλη Μακρίδου v. Κυπριακής Δημοκρατίας* (1994) 3 Α.Α.Δ. 345, *Χριστάκης Χ"Χριστοφόρου v. Μάρως Αταλιανή* (1992) 1 Α.Α.Δ. 1008).

- 5 Στις υποθέσεις *Σπύρος Γιάννη v. Αναπληρωτή Εφόρου Μηχανοκινήτων Οχημάτων και Άλλων* (1995) 3 Α.Α.Δ. 334 και *Κυριάκος Φιλίππου v. Κυπριακής Δημοκρατίας* (ανωτέρω) (βλ. συναφώς και *Γρηγόρης Θαλασσινός v. Κυπριακής Δημοκρατίας* (1995) 3 Α.Α.Δ. 255, αιτήσεις για τροποποίηση ή για αναβολή της ακρόασης προς
- 10 υποβολή τέτοιων αιτήσεων απορρίφθηκαν με αναφορά και στη μη δικαιολογηθείσα καθυστέρηση που παρατηρήθηκε, αλλά αυτά τα αιτήματα είχαν υποβληθεί την ημέρα που ορίστηκε για την ακρόαση της έφεσης. Η έγκρισή τους θα συνεπαγόταν ανατροπή του προγραμματισμού και καθυστέρηση, είναι δε κατ' επανάληψη που τονίστηκε πως είναι με μεγάλη φειδώ που εγκρίνονται τέτοιες αιτήσεις
- 15 σε εκείνο το στάδιο. [Βλ. *F. Kassab Golf Solar France Ltd v. Yiacoumis Bros (Construction) Co Ltd*], (ανωτέρω), στην οποία γίνεται αναφορά και στην προηγούμενη νομολογία). Όσο και αν, ως θέμα δικονομικής τάξης, δεν μπορεί να θεωρείται ότι αιτήσεις που
- 20 υποβάλλονται σε εκείνο το στάδιο είναι εκ προοιμίου καταδικασμένες σε αποτυχία. Είναι συναφώς ενδεικτικές οι υποθέσεις *Anthoulla Papadopoulou v. Xenophon Polykarpou* (1968) 1 C.L.R. 352, *S.O.R.E.L Limited v. Nicos Servos* (1968) 1 C.L.R. 123, *Electrofabric Co. v. Nicolaidou* (1978) 1 C.L.R. 421, *Cosmo-Plast Ltd v. Chemie Linz Ag.* (1984) 1 C.L.R. 712, *Κωνσταντίνου v. Σταύρου*, Πολιτική Έφεση 8034, ημερομηνίας 27 Φεβρουαρίου 1995, στις οποίες εγκρίθηκαν τέτοιες αιτήσεις στο στάδιο της ακρόασης. Εξάλλου, στην υπόθεση *Κυπριακή Δημοκρατία v. Lion Insurance Agency Limited* (1995) 3 Α.Α.Δ. 338, κατά την απόρριψη αίτησης που υποβλήθηκε πριν οριστεί ημερομηνία ακρόασης, διαδραμάτισε ρόλο και το γεγονός ότι ήταν η αντίδραση προς την αίτηση των εφεσβλήτων για παραμερισμό η ακύρωση της ειδοποίησης έφεσης που προηγήθηκε, με στόχο την αποτροπή του διαφαινόμενου αποτελέσματός της. Ενώ στην υπόθεση *Έλλη Μακρίδου v. Κυπριακής Δημοκρατίας* (ανωτέρω), αίτηση για τροποποίηση που
- 35 υποβλήθηκε πριν τον ορισμό της υπόθεσης, εγκρίθηκε.

40 Στην υπόθεση *Σπύρος Γιάννη* (ανωτέρω), η αίτηση απορρίφθηκε και επειδή κρίθηκε ότι η έγκριση της "θα ισοδυναμούσε, ουσιαστικά, με την παροχή ευκαιρίας επαναπροσδιορισμού της έφεσης, τέσσερα χρόνια μετά την έγερσή της, στην απουσία οποιασδήποτε δικαιολογίας είτε για την αρχική ατελή διατύπωση της έφεσης, ή την καθυστέρηση υποβολής αίτησης για την προσαρμογή της προς τα θέσμιμα". Προηγουμένως, με παραπομπή στη νέα Δ.64 (2), θεω-

ρήθηκε ως “μια από τις προϋποθέσεις για την παροχή θεραπείας” η υποβολή αίτησης μέσα σε εύλογο χρόνο μετά την εκδήλωση της παρατυπίας. Οφείλουμε να σημειώσουμε, πως η ανάγκη για υποβολή αίτησης μέσα σε εύλογο χρόνο σύμφωνα με την πιο πάνω διαταγή αναφέρεται σε αίτηση για παραμερισμό λόγω παρατυπίας και όχι σε αίτημα που στοχεύει στη θεραπεία της παρατυπίας. Στην υπόθεση *Κυπριακή Δημοκρατία v. Lion Insurance Agency Ltd* (ανωτέρω) επαναλήφθηκε ως λόγος απόρριψης του αιτήματος και το ότι απέβλεπε στην υποσύλωση της έφεσης για να καταστεί δυνατή εξέτασή της κατά την ακρόαση. Στη δε υπόθεση *Νίκος Λοϊζου v. Γεώργιου Χαραλάμπους και Άλλον*, Πολιτική Έφεση 8946, ημερομηνίας 15 Φεβρουαρίου 1996, όμοια αίτηση απορρίφθηκε ακριβώς για τους πιο πάνω λόγους αφού τονίστηκε, όπως και στις αμέσως πιο πάνω υποθέσεις, πως η δικαιολόγηση της καθυστέρησης ήταν απαραίτητη. Όπως αναφέρθηκε, όσο μεγαλύτερη είναι η καθυστέρηση τόσο μεγαλύτερη είναι και η ανάγκη γι’ αυτή.

Δεν πρέπει να εκληφθεί πως με τις πιο πάνω υποθέσεις έχει τεθεί ούτε και θα μπορούσε να τεθεί κανόνας γενικής εφαρμογής που θα δέσμευε τη διακριτική εξουσία του Δικαστηρίου στο μέλλον σε σχέση με τη σημασία ορισμένου παράγοντα, ανεξάρτητα από τα υπόλοιπα περιστατικά. Έχει τη θέση της εν προκειμένω, η απόφαση της Δικαστικής Επιτροπής της Βουλής των Λόρδων στην υπόθεση *Evans v. Bartlam* [1937] 2 All E.R. 646 την οποία υιοθέτησε το Ανώτατο Δικαστήριο. (Βλ. μεταξύ άλλων, *Georghios Char. Fellas and Another v. Elenitsa I. Botsi and Another* (1975) 1 C.L.R. 130). Τονίστηκε στην υπόθεση εκείνη ότι ο τρόπος άσκησης της διακριτικής εξουσίας του Δικαστηρίου δεν υπόκειται σε νομολογιακής φύσης προϋποθέσεις και εξηγήθηκε πως ενώ είναι συχνά σκόπιμο να διατυπώνονται ενδείξεις ως προς τους παράγοντες που αναμένεται να διαδραματίζουν ρόλο, αυτές δε συνιστούν κανόνα δικαίου. Όπως χαρακτηριστικά λέχθηκε, σε θέματα διακριτικής εξουσίας καμιά υπόθεση δεν αποτελεί αυθεντία για άλλη. Δέσμευση του Δικαστηρίου από προηγούμενη απόφαση ως προς τον τρόπο άσκησης της διακριτικής του εξουσίας, όπως σημειώθηκε, θα απέληγε στην ουσία σε κατάργηση της διακριτικής του εξουσίας.

Η αίτηση για τροποποίηση υπαρκτής ειδοποίησης έφεσης δεν είναι αίτηση για παράταση της προθεσμίας προς άσκηση έφεσης. Εφόσον αποβλέπει στην παροχή της αναγκαίας αιτιολογίας υπαρκτού λόγου έφεσης, εξ ορισμού αποβλέπει στην υποσύλωσή του και δε θα λέγαμε πως δικαιολογείται, χωρίς οτιδήποτε άλλο, μεγαλύτερη αυστηρότητα όταν το ελάττωμα αφορά σε όλους τους λόγους έφεσης, οπότε η άρνηση της τροποποίησης θα

5 απέληγε σε πλήρη αχρήστευση εμπρόθεσμης έφεσης. Η περίπτωση αίτησης για εισαγωγή νέων λόγων έφεσης σε σχέση με την οποία διαδραματίζουν ρόλο άλλοι παράγοντες, είναι διαφορετική. (Βλ., μεταξύ άλλων, *G.A.P. Estates Ltd v. Κυπριακής Δημοκρατίας* (1991) 3 Α.Α.Δ. 449, *Ανδρέας Καμένος v. Κυπριακής Δημοκρατίας*, Α.Ε. 1916, ημερομηνίας 30 Ιανουαρίου 1996).

10 Και εδώ οι αιτήσεις για τροποποίηση υποβλήθηκαν αφού παρήλθε μεγάλο χρονικό διάστημα από την ημέρα της καταχώρισης των ειδοποιήσεων έφεσης. Αυτή όμως η αργοπορία δεν αποτέλεσε αιτία καθυστέρησης στην πορεία της διαδικασίας ούτε επέφερε άλλη επίπτωση. Δεν έχει μεσολαβήσει οτιδήποτε ούτε και η διαδικασία ή οποιαδήποτε πτυχή της θα εξελισσόταν διαφορετικά ή η θέση των εφεσιβλήτων θα ήταν άλλη αν οι αιτήσεις υποβάλλονταν
15 νωρίτερα. Ο χρόνος που παρήλθε, σε συνάρτηση προς την επάρκεια της αιτιολόγησης της καθυστέρησης, δεν μπορεί να αντικρουστεί κατά απομόνωση ως ορισμένης σημασίας και μάλιστα αποφασιστικής σε κάθε περίπτωση. Δεν μπορεί να αποσυνδεθεί από το σύνολο των περιστατικών, κυρίως από τις επιπτώσεις στην εξέλιξη της διαδικασίας ή στους εφεσίβλητους. (Βλ. σχετικά *Σάββας Σαββίδης v. Κυπριακής Δημοκρατίας* (1993) 3 Α.Α.Δ. 249. Διαφορετικά, η απόρριψη τέτοιων αιτήσεων θα απέληγε να συνιστά είδος κύρωσης.

25 Οι αιτητές έχουν δώσει με τις ένορκές τους δηλώσεις κάποια εξήγηση για την υποβολή των αιτήσεων σ' αυτή τη χρονική στιγμή. Αναφέρθηκαν στο γεγονός της τροποποίησης της Δ.64 και στο ότι η ανάγκη για τροποποίηση διαπιστώθηκε μετά από πρόσφατη μελέτη των υποθέσεων. Για τους λόγους που εξηγήσαμε
30 δε θεωρούμε ότι δικαιολογείται η απόρριψη των αιτήσεων με αναφορά στο χρόνο καταχώρισής τους ή στην επάρκεια της εξήγησης που δόθηκε. Αντίθετα κρίνουμε πως στο πλαίσιο του συνόλου των περιστατικών οι αιτήσεις πρέπει να εγκριθούν. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι ο χρόνος κατά τον οποίο υποβάλλεται αίτηση για τροποποίηση και συναφώς η εξήγηση γι' αυτό, είναι
35 στοιχείο αδιάφορο. Όπως έχει κατ' επανάληψη τονιστεί, είναι παράγων σχετικός προς την άσκηση της διακριτικής εξουσίας του Δικαστηρίου. Είναι η σημασία του που ποικίλλει ανάλογα με τα περιστατικά και πρέπει να υπομνήσουμε πως μπορεί να
40 αποβεί και αποφασιστική. Οι αιτήσεις εγκρίνονται.

ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ: Η προσέγγισή μου στα ερωτήματα που εγείρονται και η πρότασή μου μετά τη συζήτηση που διεξήχθη στο Δικαστήριο, είναι η ακόλουθη:

Η ερμηνεία των δικονομικών κανόνων πρέπει να συνάδει με το γράμμα αλλά και το πνεύμα των διατάξεων του Συντάγματος. Άμεσα σχετιζόμενες με το θέμα που μας απασχόλησε είναι οι διατάξεις των άρθρων 30, παραγρ. 1, 2 και 3(α) που έχουν ως εξής:

"1. Εις ουδένα δύναται ν' απαγορευθή η προσφυγή ενώπιον του δικαστηρίου, εις ό δικαιούται να προσφύγη δυνάμει του Συντάγματος. Η σύστασις δικαστικών επιτροπών ή εκτάκτων δικαστηρίων υπό οιονδήποτε όνομα απαγορεύεται.

5

2. Έκαστος, κατά την διάγνωσιν των αστικών αυτού δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ή οιασδήποτε κατ' αυτού ποινικής κατηγορίας, δικαιούται ανεπηρέαστου, δημοσίας ακροαματικής διαδικασίας εντός ευλόγου χρόνου, ενώπιον ανεξαρτήτου, αμερολήπτου και αμοδιού δικαστηρίου ιδρυμένου διά νόμου.

10

15

3. Έκαστος έχει το δικαίωμα:

(α) να πληροφορηθή τους λόγους, δι' ους καλείται να εμφανισθή ενώπιον του δικαστηρίου."

20

Οι πιο πάνω συνταγματικές διατάξεις οριοθετούν, στην αντίληψή μου, το πλαίσιο μέσα στο οποίο διατυπώνονται οι κανονιστικές διατάξεις που ρυθμίζουν τη διαδικασία ενώπιον των Δικαστηρίων. Έχω όμως και τη γνώμη πως οι συνταγματικές αυτές πρόνοιες μεταδίδουν το πνεύμα που επικράτησε μεταπολεμικά στους λαούς της Ευρώπης. Να θέλουν δηλαδή την προσφυγή στα Δικαστήρια αναφαίρετο δικαίωμα, σε αντικατάσταση μιας παλαιότερης νοοτροπίας σύμφωνα με την οποία ο πολίτης "δεόταν" να αχθεί και ακουστεί η υπόθεσή του στο Δικαστήριο.

25

30

Το Σύνταγμά μας ρητά περιέχει εξουσία στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, (άρθρο 135).

35

"να εκδίδει διαδικαστικόν κανονισμόν του Δικαστηρίου, δι' ου ρυθμίζει την ενώπιον αυτού ακολουθητέαν διαδικασίαν και την ενάσκησιν της εις αυτό υπό του Συντάγματος ανατεθειμένης δικαιοδοσίας, καθορίζει τους τύπους των δικογράφων και τα δικαστικά τέλη και δαπανήματα της ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασίας κ.λπ".

40

Το άρθρο 163 δίδει παρόμοια εξουσία στο Ανώτατο Δικαστήριο. Μάλιστα στην παράγρ. 2, χωρίς να θίγεται η γενική διάταξη

της πρώτης παραγράφου, απαριθμούνται οι σκοποί για τους οποίους εκδίδεται ο διαδικαστικός κανονισμός. Στο "γ" αναφέρεται ο καθορισμός των τύπων των δικογράφων και στο "ε" των προθεσμιών, μέσα στις οποίες επιβάλλεται συμμόρφωση προς τις διατάξεις του διαδικαστικού κανονισμού. Στο (β) δίδεται ειδική εξουσία στο Ανώτατο Δικαστήριο να ρυθμίσει με διαδικαστικό κανονισμό τη συνοπτική εκδίκαση οποιασδήποτε έφεσης που θεωρείται ως προδήλως αβάσιμη ή προπετής ή ότι ασκήθη προς το σκοπό παρέλκυσης της απονομής της δικαιοσύνης.

Έχω επομένως την άποψη πως Κανονισμοί που προβλέπουν για την αυτοδικαία απόρριψη ενδίκου μέσου, μας ενδιαφέρει εδώ η ειδοποίηση έφεσης, χωρίς δικαστική παρέμβαση, δε συνάδουν με τις πιο πάνω συνταγματικές διατάξεις. Το ίδιο πιστεύω ισχύει και στην περίπτωση που εξετάζουμε, τις διατάξεις δηλαδή δικονομικών κανόνων που απολήγουν στην απόρριψη έφεσης, επειδή στην καταχωρηθείσα ειδοποίηση δε διατυπώνονται οι λόγοι ή η αιτιολογία τους, όπως επιβάλλει ο Κανονισμός, χωρίς να έχει το Δικαστήριο την ευχέρεια παροχής θεραπείας.

Νομίζω πως η ερμηνεία που δόθηκε, και η κατ' ακολουθίαν εφαρμογή της Δ.35 από το Ανώτατο Δικαστήριο στην υπόθεση **Τύμβιος κ.ά. v. Λιβέρα** (1991) 1 Α.Α.Δ. 615, είναι εσφαλμένη και οδήγησε σε αδικίες και καταστρατήγηση του πνεύματος και γράμματος των συνταγματικών διατάξεων, που μνημονεύονται πιο πάνω.

Πέραν όμως των όσων ήδη ανέφερα, η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε στην υπόθεση **Τύμβιος** δεν αφήνει περιθώρια διαφοροποίησης ή άλλης επεξήγησης του αποτελέσματος. Να υπενθυμίσω πως σ' αυτή, αφού το Δικαστήριο διαπίστωσε πως δεν υπήρχε καμιά αιτιολογία των λόγων που καταγράφονταν στην ειδοποίηση εφέσεως, είπε: "ως εκ τούτου, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως ενώπιόν μας δεν υπάρχει ειδοποίηση εφέσεως και η όλη διαδικασία είναι άκυρη."

Στην υπόθεση **Τύμβιος** γίνεται και αναφορά σε δυο προηγούμενες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου, την **Κυριακίδης v. Κυριακίδη** (1969) 1 Α.Α.Δ. 373 και **Όμηρος Κούρτης κ.ά. (No.1) v. Πάνου Κ. Ιασωνίδη** (1972) 1 Α.Α.Δ. 56. Σ' αυτές κρίθηκε πως δεν υπήρχαν λόγοι έφεσης στην ειδοποίηση εφέσεως, και το Δικαστήριο δεν έδωσε άδεια να τροποποιηθούν οι λόγοι, μιας και δε διατυπώνόταν οποιοσδήποτε λόγος έφεσης για να τροποποιηθεί. Και στις δυο περιπτώσεις όμως το Δικαστήριο αποφάσισε να θεωρήσει την αίτηση για τροποποίηση ως αίτηση για παράταση του χρόνου μέσα στον οποίο να καταχωρηθεί έφεση, ώστε να μπορέ-

σει ο εφεσείων να καταχωρίσει κανονικά λόγους έφεσης. Ενθέτω το σχετικό απόσπασμα από την υπόθεση *Κυριακίδης*, που αναφέρεται και στην *Τύμβιος*, προσθέτοντας τη συνέχειά του, που υπογραμμίζω, γιατί έχει σχέση με όσα ακολουθούν. Ο ίδιος χειρισμός έγινε από το Ανώτατο Δικαστήριο και στην *Ιασονίδης*.

5

"We have dedided to treat this application as one for the enlargement of the time within which to appeal and to order that such time be enlarged so as to allow the appellatant to file proper grounds of appeal; his original notice of appeal and the statement of the grounds of apeal filed on the 10th May, 1969, to be treated as constituting together the notice of appeal in this case."

10

Το Δικαστήριο δηλαδή αποφάσισε να θεωρήσει τις αιτήσεις για τροποποίηση, ως αίτηση για παράταση του χρόνου καταχώρισης της έφεσης, και παρέτεινε το χρόνο, ώστε ο εφεσείων να καταχωρίσει έγκυρους λόγους έφεσης, στην ήδη καταχωρισθείσα δηλαδή ειδοποίηση έφεσης. Δεν ακύρωσε το ένδικο διάβημα της εφέσεως. Είναι επομένως η πρώτη φορά, στην υπόθεση *Τύμβιος*, που το Δικαστήριο έκρινε πως η ενώπιόν του έφεση ήταν "ανύπαρκτη" και δε θεώρησε υπό τις περιστάσεις ορθό να δώσει οποιαδήποτε άλλη θεραπεία, και έκτοτε ακολουθήθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο, σε μερικές περιπτώσεις, η ίδια προσέγγιση, μολονότι υπήρχαν δι'ιστάμενες απόψεις των μελών του, που εκφράζονταν ως προς τον τρόπο εφαρμογής της. Δεν αμφισβητείται, νομίζω, το γεγονός πως προέκυψε σοβαρή ανωμαλία στην απονομή της δικαιοσύνης και το Ανώτατο Δικαστήριο, πολύ ορθά κατά τη γνώμη μου, αποφάσισε να συνεδριάσει εν Ολομελεία για να δώσει, στο μέτρο του δυνατού, λύση στα νομικά ζητήματα που εγείρονται. Η πρακτική που ακολουθεί το Ανώτατο Δικαστήριο, να συνεδριάζει δηλαδή εν Ολομελεία, για να απασχολείται με σοβαρά νομικά προβλήματα που αναφύονται, με βρίσκει μόνιμα σύμφωνο.

15

20

25

30

Έχω ήδη κάμει τη δική μου πρόταση. Πιστεύω πως οφείλουμε να επανατοποθετήσουμε το δίκαιο στο ορθό βάθρο του, για να επανέλθει η δίκαιη και ορθή διαδικασία στην απονομή της δικαιοσύνης.

35

Έχει λεχθεί στην ενδιαφέρουσα και σοβαρή υπόθεση *Γενικός Εισαγγελέας v. Γεωργίου* (1984) 2 Α.Α.Δ. 251. πως το Σύνταγμά μας δε διασφαλίζει το δικαίωμα έφεσης. Για τους σκοπούς των ζητημάτων που μας απασχολούν περιορίζομαι να πω ότι, αν η θέση αυτή υποστηρίζει και την άποψη πως νόμος ή κανονισμός μπορεί να εξαφανίσει αυτοδικαίως ένδικο διάβημα χωρίς τη διάγνωση του από το δικαστή, μια τέτοια θέση με βρίσκει διαφωνούντα. Το άρθρο

40

30 του Συντάγματος, που παραθέτω πιο πάνω, ρητά προβλέπει πως "εις ουδένα δύναται να απαγορευθεί η προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου, εις ό δικαιοῦται να προσφύγει δυνάμει του Συντάγματος". Με το Σύνταγμά μας καθιερύεται το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, η σύνθεση του οποίου αποτελείται από 3 δικαστές, που δικάζε εν Ολομελεία τελεσιδίκως, περιλαμβανομένης και της δικαιοδοσίας του βάσει του άρθρου 146 του Συντάγματος. Το γεγονός πως με τον περί Απονομής της Δικαιοσύνης Νόμο 33/64, τα δυο Δικαστήρια, το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και το Ανώτατο Δικαστήριο, συγχωνεύθηκαν σε ένα, και δημιουργήθηκε πρωτόδικη και δευτεροβάθμια δικαιοδοσία, δε μεταβάλλει το δικαίωμα του πολίτη να προσφεύγει στο Ανώτατο Δικαστήριο, στην άσκηση της διοικητικής, του αρμοδιότητας, σύμφωνα βέβαια με τους δικονομικούς κανόνες που εκδίδονται από αυτό.

Αναφορικά τώρα με το Ανώτατο Δικαστήριο, το άρθρο 152(1) του Συντάγματος προβλέπει τα εξής:

"Η δικαστική εξουσία, εξαιρουμένης της ασκουμένης κατά το έννατον μέρος υπό του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου και κατά την δευτέραν παράγραφον του παρόντος άρθρου υπό των δικαστηρίων των προβλεπομένων υπό κοινοτικού νόμου, ασκείται υπό Ανωτάτου Δικαστηρίου και υπό κατωτέρων δικαστηρίων, τα οποία θα ιδρυθώσι διά νόμου, τηρουμένων των διατάξεων του Συντάγματος."

Με το άρθρο 188 του Συντάγματος διατηρούνται σε ισχύ οι Νόμοι, που ίσχυαν πριν την έναρξη της ισχύος του Συντάγματος, αλλά ερμηνευόμενοι και προσαρμοζόμενοι προς το Σύνταγμα.

Εφόσον έχω αυτές τις σκέψεις, διαφωνώ με την αυστηρή προσέγγιση, που θέτει ως απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση έφεσης, την πρόβλεψη της από νόμο. Αν έτσι είχαν τα πράγματα θα σημαίνει πως εφόσον ο νόμος δεν προβλέπει, ή ακόμη απαγορεύει την άσκηση έφεσεως, τότε οι αρμοδιότητες του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κύπρου, ως Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και Ανώτατο Δικαστήριο, θα καθίσταντο ανενεργές, και το ίδιο το Δικαστήριο ανύπαρκτο.

Το Ανώτατο Δικαστήριο, για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα που προέκυψε, εξέδωσε τον περί Πολιτικής Δικονομίας (Τροποποιητικό) Διαδικαστικό Κανονισμό του 1995. Με τον Κανονισμό αυτό τροποποιήθηκε η Δ.35 και αντικαταστάθηκε η Δ.64 με νέα, η οποία διαλαμβάνει πως η μη συμμόρφωση με τα προβλεπόμενα

στους Κανονισμούς Πολιτικής Δικονομίας αναφορικά με χρόνο, τόπο, τρόπο, ή τύπο, κατά την έναρξη οποιασδήποτε διαδικασίας θα θεωρείται παρατυπία και δε θα καθιστά άκυρη τη διαδικασία.

Είναι γνωστή η νομική αρχή πως οι διαδικαστικοί κανονισμοί έχουν αναδρομική ισχύ, σε αντίθεση με τη νομοθεσία, που αρχίζει η εφαρμογή της από την δημοσίευσή της, εκτός αν άλλως πως ρητά προβλέπεται σε αυτή. Είναι αναμφισβήτητο βέβαια πως και οι εκδότες του διαδικαστικού κανονισμού μπορούν, με ρητή διάταξη σ' αυτόν, να ορίσουν αναδρομικό ή μελλοντικό χρόνο εφαρμογής του. Ο υπό συζήτηση Κανονισμός λέει τα εξής: (παράγραφος 4):

"Η τροποποίηση του Κανόνα 4 της Δ.35 θα ισχύει από 1.4.95 και η νέα Δ.64 από τη δημοσίευση του παρόντος κανονισμού στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας.

Εκδόθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο στη Λευκωσία στις 14.2.95".

Δεν μπορεί, φαντάζομαι, να ισχυριστεί κανείς αναφορικά με την τροποποίηση της Δ.35, που διαλαμβάνει πως θα ισχύει από 1.7.95, ότι έχει αναδρομική ισχύ, έχοντας μάλιστα υπόψη και το πιο κάτω περιεχόμενό της:

"Κάθε λόγος έφεσης θα καταγράφεται σε ξεχωριστή παράγραφο. Μετά από κάθε λόγο έφεσης θα καταγράφεται ξεχωριστά η αιτιολογία."

Δε θα αναμενόταν να έχει αναδρομική ισχύ η νέα ρύθμιση, που εισάγεται αναφορικά με τον τρόπο διατύπωσης των λόγων έφεσης και της αιτιολογίας τους.

Ο Κανονισμός όμως προχωρεί και ορίζει πως και η νέα Δ.64 θα ισχύει από τη δημοσίευση του Κανονισμού, θέτει δηλαδή ως χρόνο εφαρμογής του την ημερομηνία που θα δημοσιευθεί. Η οποιαδήποτε γνώση που έχω της γλώσσας, στην οποία είναι γραμμένος ο κανονισμός, με οδηγεί στην αντίληψη πως υπάρχει ρητή πρόνοια μη αναδρομικότητας της ισχύος του κανονισμού, εφόσον προβλέπεται σ' αυτόν πως θα ισχύει από την ημερομηνία που θα δημοσιευθεί. Εξάλλου, ο Κανονισμός δημοσιεύτηκε στις 14.2.95 και έκτοτε κανένα δικαστήριο δεν αποφάσισε ή εξέφρασε καν την άποψη πως ο Κανονισμός έχει αναδρομική ισχύ, κάτι που σήμερα εμφανίζεται ως νομικά απλό και αδιαμφισβήτητο.

Αναφέρω τα πιο πάνω για να εκθέσω την άποψή μου και πάνω σε αυτό το ζήτημα, χωρίς να αφίσταμαι της βασικής μου τοποθέτησης πως η νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου, όπως κατέληξε στην υπόθεση *Τύμβιος*, είναι εσφαλμένη και πρέπει να ανατραπεί.

5

Δε συζητώ τον τρόπο άσκησης της διακριτικής ευχέρειας του Δικαστηρίου στις περιπτώσεις όπου γίνεται αίτημα για τροποποίηση των λόγων έφεσης. Η υιοθέτηση μετρήσιμων κριτηρίων για το έργο αυτό του Δικαστηρίου είναι, νομίζω, λάθος. Το Δικαστήριο, λειτουργώντας τη δικαστική διαίσθηση και κρίση του αντιμετωπίζει την κάθε περίπτωση αναλόγως. Η δική μου προσέγγιση έχει σαν βάση την αρχή πως οι κανονισμοί γίνονται για να ρυθμίζουν τη διαδικασία διάγνωσης της υπόθεσης, και όχι να την παρεκκλύουν, εμποδίζουν ή εξαλείφουν. Από την άλλη μεριά όμως αναμένεται σεβασμός στη δικαστική διαδικασία, προσοχή και επιμέλεια στους τύπους λειτουργίας της. Ανευθυνότητα, προχειρότητα και ανεπάρκεια θα έχουν και το ανάλογο δυσμενές τίμημα.

10

15

Τέλος, επαναλαμβάνω την παρατήρηση, που είχα την ευκαιρία να κάνω στην υπόθεση *Μαυρογένης v. Βουλής των Αντιπροσώπων* (Εκλογική Αίτηση 1/95, ημερ. 22.1.96), για την αναγκαιότητα δηλαδή θέσπισης ξεχωριστών δικονομικών κανονισμών, αναφορικά με τις δυο αρμοδιότητες του Ανωτάτου Δικαστηρίου, ως Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο και Ανώτατο Δικαστήριο, μέσα στο πνεύμα του Συντάγματος, αλλά και το γράμμα των διατάξεών του, που αναφέρονται ειδικά στην αρμοδιότητά τους να θεσπίζουν κανονισμούς για τη ρύθμιση της ενώπιόν τους διαδικασίας. Σε ό,τι αφορά τις ενώπιόν μας αιτήσεις, θα δεχόμουν τις προτεινόμενες σ' αυτές τροποποιήσεις, μολονότι οι δικηγόροι, στην προσπάθειά τους να εισάξουν με βεβαιότητα όλα τα ζητήματα που επιθυμούν να εξεταστούν στην έφεση, σε μερικές πλατιάζουν, μέχρι σημείου να έχουν το χαρακτήρα γραπτής αγόρευσης. Φοβούμαι πως οδηγούμαστε σε πιο περίπλοκη διαδρομή, από αυτή που είχαμε προτού δημιουργηθεί το πρόβλημα.

20

25

30

35

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, Δ.: Ενώπιον της Ολομέλειας του Ανωτάτου Δικαστηρίου τέθηκε αριθμός αιτήσεων για τροποποίηση της ειδοποίησης έφεσης. Οι αιτήσεις αυτές ήταν το αποτέλεσμα της πρόσφατης τροποποίησης της Διαταγής 64 των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας που διαφοροποίησε τις επιπτώσεις στις περιπτώσεις παρέκκλισης από τους δικονομικούς θεσμούς. Η βάση των ερωτημάτων που χρήζουν απάντησης βρίσκεται στο θ.4 της Δ.35 σύμφωνα με τον οποίο η ειδοποίηση έφεσης πρέπει να περιλαμβάνει το μέρος της απόφασης ή του διατάγματος για το οποίο υπάρχει

40

παράπλονο, καθορίζοντας το συγκεκριμένο μέρος της απόφασης που εφεσιβάλλεται, τους λόγους έφεσης και την αιτιολογία τους. Στον ίδιο κανονισμό αναφέρεται ότι οποιαδήποτε ειδοποίηση έφεσης δυνατόν να τροποποιείται καθ' οιονδήποτε χρόνο, όπως το Εφετείο ήθελε κρίνει πρέπον. Η πιο πάνω δικονομική διάταξη ερμηνεύτηκε στο παρελθόν σε αριθμό υποθέσεων. 5

Στην πιο πρόσφατη υπόθεση *Τύμβιος και Άλλοι v. Λιβέρα* (1991) 1 Α.Α.Δ. 615, έλλειψη αιτιολογίας των λόγων έφεσης στην ειδοποίηση έφεσης θεωρήθηκε ότι ισοδυναμούσε με ακυρότητα της διαδικασίας. Για την ακρίβεια το δικαστήριο θεώρησε ότι δεν υπήρχε ενώπιόν του έγκυρη διαδικασία έφεσης. 10

Το πρώτο ερώτημα που χρήζει απάντησης είναι με ποιο τρόπο η νέα Διαταγή 64, σύμφωνα με την οποία κάθε παρέκκλιση από τους δικονομικούς θεσμούς θεωρείται απλώς παρατυπία, επηρεάζει τη δημιουργηθείσα από την υπόθεση *Τύμβιος* κατάσταση. Αν ο κανόνας είναι ότι κάθε δικονομική πρόνοια έχει ανδρομική ισχύ θα πρέπει να εξεταστεί αν η Δ. 64 μπορεί να αναβιώσει εφέσεις, οι οποίες σύμφωνα πάντα με την υπόθεση *Τύμβιος*, θεωρούνταν πριν από τη θέσπιση της νέας Διαταγής 64 άκυρες. Είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι με το υφιστάμενο δικονομικό καθεστώς, δηλαδή το καθεστώς που δημιούργησε η νέα Δ. 64, δεν τίθεται θέμα ακυρότητας οποιασδήποτε έφεσης που δεν συνάδει με τη Δ.35 θ.4. Τι όμως πρέπει να εξεταστεί είναι το υπό το φως της νέας Δ.64 νομικό καθεστώς των εφέσεων στις οποίες ελλείπει η αιτιολογία και οι οποίες προηγουμένως θεωρούνταν ανύπαρκτες. Θα πρέπει δηλαδή να εξεταστεί αν η Δ.64 εφαρμόζεται αναδρομικά και αν καλύπτει εφέσεις ήδη θνησιγενείς, για να χρησιμοποιήσω όρο που χρησιμοποιήθηκε σε αριθμό υποθέσεων. 20
25
30

Οι δικονομικοί κανόνες θεσπίζονται για διευκόλυνση της δικαιοσύνης και δέουσας κατάληξης των αστικών ή ακόμα και των ποινικών διαφορών. Τεκμαίρεται ότι κάθε αλλαγή στους κανόνες αυτούς γίνεται για το καλύτερο. Θεωρούνται επίσης ότι είναι ουδέτεροι ως προς τους διάδικους και συνιστούν ουσιαστικά το δακτύλιο εντός του οποίου θα λυθεί η διαφορά (βλέπε Francis Bennion, *Statutory Interpretation*, δεύτερη έκδοση, σελ. 558). Σκοπός των δικονομικών κανόνων είναι η απόδοση δικαιοσύνης μεταξύ των διαδίκων με τρόπο συνάδοντα προς το δημόσιο συμφέρον (κατά το Δικαστή Όρμφοντ στην υπόθεση *Imperial Tobacco Ltd v. A-G* [1979] Q.B. 555, 581). Αν οι δικονομικοί κανόνες είναι ελλιπείς, τότε η νομική μηχανή λειτουργεί λιγότερο αποτελεσματικά, προς βλάβη του δημοσίου συμφέροντος. Σε μια τέτοια 35
40

5 περίπτωση η αρμόδια αρχή, με την αλλαγή του κανόνα που προκαλεί το πρόβλημα, προσπαθεί να διορθώσει το ελάττωμα και συνεπώς αφού αναμένεται ότι αυτό θα αποβεί προς το συμφέρον των διαδίκων, τεκμαίρεται ότι ο νέος δικονομικός κανόνας θα ισχύει τόσο στις εκκρεμείς όσο και στις μέλλουσες διαδικασίες.

10 Άλλος λόγος που συνηγορεί υπέρ της αναδρομικότητας των δικονομικών κανόνων είναι ότι κανένα πρόσωπο δεν έχει κεκτημένο δικαίωμα σε οποιαδήποτε δικονομική διαδικασία, αλλά μόνο δικαίωμα διεκδίκησης ή υπεράσπισης των δικαιωμάτων του, με τον τρόπο που προνοείται κατά το συγκεκριμένο χρόνο στο δικαστήριο στο οποίο ενάγει ή ενάγεται. Όπως αναφέρεται και στο σύγγραμμα Craies on Statute Law, έβδομη έκδοση, σελ. 401, δεν υπάρχουν κεκτημένα δικαιώματα σε διαδικαστικά θέματα. Νομοθετήματα τα οποία ασχολούνται με τα θέματα αυτά τυγχάνουν εφαρμογής σε εκκρεμείς αγωγές, εκτός αν η αντίθετη πρόθεση εκφράζεται ρητά ή υπονοείται καθαρά.* Σε σειρά υποθέσεων τονίζεται ότι αλλαγές στη Δικονομία είναι πάντα αναδρομικές, εκτός αν υπάρχει λόγος που να συνηγορεί περί του αντιθέτου (*Gardner v. Lucas* [1878] 3 App. Cas. 582, 603, και *R. v. Southampton Income Tax Commissioners* [1916] 2 K.B. 249 που επιβεβαιώθηκε στην [1917] 1 K.B. 259). Με άλλα λόγια, αν νομοθετική πρόνοια είναι απλώς δικονομικού χαρακτήρα και δεν επηρεάζει τα ουσιαστικά δικαιώματα των διαδίκων, θα θεωρείται ότι εφαρμόζεται εκ πρώτης όψευς σε όλες τις διαδικασίες, τόσο τις εκκρεμείς όσο και τις μελλοντικές (βλέπε *Kimbray v. Draper* [1868] L.R. 3 Q.B. 160, 163, *Welby v. Parker* [1916] 2 Ch. 1).

30 Παρά το αδιαμφισβήτητο της γενικότητας της αρχής της αναδρομικότητας των δικονομικών κανόνων, διατηρώ κάποιες επιφυλάξεις κατά πόσο στη συγκεκριμένη περίπτωση η Δ.64 μπορεί να τύχει αναδρομικής ισχύος. Οι πρώτες αμφιβολίες για την αναδρομικότητά της δημιουργούνται από τη διατύπωση που χρησιμοποιήθηκε και ιδιαίτερα από το γεγονός ότι σαφώς προνοείται ότι η τροποποίηση του θ.4 της Δ.35 ισχύει από 1.4.1995, ενώ η νέα Δ.64 από της δημοσίευσης στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας. Παρ' όλον ότι κάποιος θα μπορούσε να σκεφτεί ότι αφού όλοι οι νόμοι και κανονισμοί, ακόμα κι' αν δεν δηλώνεται κάτι τέτοιο στο κείμενό τους, ισχύουν από της δημοσίευσής τους στην Εφημερίδα της Δημοκρατίας, η αναφορά σε ημερομηνία έναρξης της ισχύος δεν έχει οποια-

* "But there is no vested right in procedure or costs. Enactments dealing with these subjects apply to pending actions, unless a contrary intention is expressed or clearly implied".

δήποτε σημασία. Όμως ακριβώς λόγω του αυτονόητου της ισχύος του συγκεκριμένου δικονομικού κανόνα από της δημοσίευσής του, θα πρέπει να εξεταστεί η έννοια της αναφοράς σε ημερομηνία ισχύος. Πιστεύω ότι η αναφορά στην ημερομηνία θα εξυπηρετούσε δύο βασικά σκοπούς. Ο πρώτος θα ήταν η αντιδιαστολή με την 5
 έναρξη ισχύος της Δ. 35 θ.4 και ο δεύτερος για να αποκλειστεί ακριβώς η αναδρομικότητα της Δ. 64. Χωρίς να θέλω να εκφράσω οποιανδήποτε τελική κατάληξη για την αναδρομικότητα της Δ.64 στη γενική της εφαρμογή, όπως είδαμε και προηγουμένως οι δικονομικοί κανόνες έχουν αναδρομική ισχύ εκτός αν υπάρχει καλός λόγος περι- 10
 ρί του αντιθέτου και θα έλεγα ότι η αναφορά σε ημερομηνία έναρξης της ισχύος της συγκεκριμένης διάταξης, δυνατό να θεωρηθεί ότι συνιστά ακριβώς ένα τέτοιο καλό λόγο μη αναδρομικότητας.

Όμως οι αμφιβολίες μου για την αναδρομικότητα της Δ.64 στη- 15
 ρίζονται κυρίως σ' ένα άλλο λόγο. Στην υπόθεση **Δημοκρατία v. Lion Insurance Agency Limited** (1995) 3 A.A.Δ. 338, το Ανώτατο Δικαστήριο απέφυγε να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσο η τροποποίηση της Δ. 64 παρέχει τη δυνατότητα διάσωσης άκυρου δικονομικού μέτρου. Είχε τεθεί από το συνήγορο που παρουσιαζόταν 20
 στην υπόθεση εκείνη ότι η αναδρομικότητα που μπορεί να προσδοθεί στο μέτρο αυτό, επιδρά μόνο για σωτηρία αντικανονικών, αλλά όχι όμως και άκυρων δικονομικών μέτρων. Το δικαστήριο δεν έκρινε απαραίτητο να δώσει απάντηση στην εισήγηση εν όψει του αποτελέσματος στο οποίο είχε καταλήξει προηγουμένως και λόγω 25
 του ότι το θέμα δεν είχε συζητηθεί σε έκταση έτσι που να φωτίζεται κάθε πτυχή του. Όπως είδαμε και προηγουμένως και όπως τονίζεται συνεχώς, οι δικονομικοί κανόνες ισχύουν μόνο σε εκκρεμούσες διαδικασίες. Ο Δικαστής Ντίτλοκ στην υπόθεση **Empson v. Smith** [1966] 1 Q.B.D. 426, 439, αφού προηγουμένως αναφέρει ότι ο Λόρδος Πάρκερ αποφεύγει καθαρά στην υπόθεση **Reg. v. Madan** [1961] 2 Q.B.1 να χρησιμοποιήσει τον όρο "άκυρο"*, προσφικώς τονίζει ότι οποιοδήποτε διάβημα κρίθηκε άκυρο δεν είναι το μυθικό πουλί φοίνικας και δεν υπάρχουν στάχτες από τις οποίες να ανα- 30
 γεννηθεί και να επιστρέψει στη ζωή.** 35

Στην υπόθεση **Empson v. Smith**, ανωτέρω, όπου ίσχυσε η αρχή της αναδρομικότητας, η αγωγή κρίθηκε ότι δεν ήταν άκυρη γιατί δεν

* Null and void.

** "Lord Parker was clearly not using the words "null and void" in a precise sense for what is null and void is not a phoenix, there are no ashes from which it can be brought to life."

είχαν ληφθεί μέτρα για ακύρωση ή απόρριψή της. Θεωρήθηκε, σε αντίθεση με την υπόθεση **Τύμβιος**, ότι υπήρχε σε ισχύ έγκυρο δικονομικό διάβημα και συνεπώς το δικαίωμα του ενάγοντος να διεκδικεί τις συγκεκριμένες αξιώσεις βρισκόταν εν ζωή. Έτσι, αφού η αγωγή δεν είχε απορριφθεί και συνέχιζε να είναι έγκυρο δικονομικό διάβημα, η υιοθέτηση της διεθνούς συνθήκης που αφορούσε την κατάργηση της ασυλίας του εναγόμενου, έδιδε τη δυνατότητα στον ενάγοντα να συνεχίσει να διεκδικεί τα δικαιώματά του. Δεν νομίζω ότι η υπόθεση **Empson v. Smith**, μπορεί να θεωρηθεί ότι παρέχει οποιοδήποτε έρεισμα για θεμελίωση της θέσης ότι δικονομικοί κανόνες στους οποίους προνοείται ημερομηνία από την οποία τίθενται σε ισχύ έχουν αναδρομική ισχύ. Αντίθετα ενισχύει τη θέση ότι η αναδρομικότητα ισχύει μόνο σε έγκυρα δικονομικά διαβήματα. Αντίθετα στην υπόθεση **Τύμβιος** το δικαστήριο έκρινε ότι δεν υπήρχε ενώπιόν του έγκυρη διαδικασία και συνεπώς δεν μπορούσε να ασκήσει οποιαδήποτε διακριτική ευχέρεια για να διασωθεί η διαδικασία. Δηλαδή η διαδικασία κρίθηκε εντελώς ανύπαρκτη και το δικαστήριο δεν προχώρησε καν σε απόρριψη της έφεσης.

Καταλήγοντας θα έλεγα ότι αφού νομοθετήματα που αφορούν δικονομικά θέματα τυγχάνουν εφαρμογής μόνο σε αγωγές που εκκρεμούν, αν θεωρήσουμε ότι η υπόθεση **Τύμβιος** αποτελεί τη σωστή νομική θέση, τότε αφού οποιαδήποτε έφεση που δεν περιέχει αιτιολογία θεωρείται ανύπαρκτη σε σημείο που το δικαστήριο έκρινε ότι δεν υπήρχε καν ανάγκη για απόρριψή της, τότε δεν μπορούμε να θεωρούμε ότι υπήρχε εκκρεμής διαδικασία ούτως ώστε να μπορεί η Δ.64 με τη νέα της μορφή να τη διασώσει. Η νέα Δ.64 δεν μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να αναβιώσει εφέσεις ή οποιοδήποτε άλλο δικαστικό διάβημα που είναι άκυρο, πολύ περισσότερο δε ανύπαρκτο. Ούτε νομίζω ότι ευσταθεί η θέση ότι παρά το γεγονός ότι σύμφωνα με την **Τύμβιος** η διαδικασία ήταν ανύπαρκτη, διασώζεται η ενέργεια της καταχώρησης του διαβήματος σαν τέτοια, ότι διαχωρίζεται δηλαδή η πράξη της καταχώρησης της μηδέποτε υπάρξασας (κατά την **Τύμβιος**) ειδοποίησης έφεσης από ακυρότητα της ειδοποίησης έφεσης. Η αρχή είναι κατά τη γνώμη μου καθαρή. Η αναδρομικότητα ισχύει σε εκκρεμείς αλλά έγκυρες, υφιστάμενες διαδικασίες. Και αφού σύμφωνα με την υπόθεση **Τύμβιος** ειδοποίηση έφεσης χωρίς αιτιολογία είναι ανύπαρκτο δικονομικό διάβημα, η Δ.64 δεν έχει στην περίπτωση αυτή αναδρομική ισχύ. Εξ άλλου αν η αρχή της αναδρομικότητας ήταν τόσο καθαρή και χωρίς αμφισβήτηση τότε το δικαστήριο στην υπόθεση **Δημοκρατία v. Lion Insurance Agency Limited** δεν θα απέφυγε να απαντήσει το πρόβλημα της αναδρομικότητας στην περίπτωση των άκυρων δικονομικών μέτρων.

Το θέμα όμως δε μένει εδώ. Θα πρέπει να εξεταστεί η νομολογία η οποία συγκεκριμενοποιείται στην υπόθεση *Τύμβιος*. Πιστεύω ότι η γραμμή που ακολουθήθηκε είναι λανθασμένη και θα πρέπει να μεταβληθεί. Οι λόγοι για τους οποίους κατέληξα σ' αυτό το συμπέρασμα είναι οι ακόλουθοι: Στη Δ.35 θ.4 πράγματι προβλέπεται ότι η ειδοποίηση έφεσης πρέπει να περιέχει τους λόγους έφεσης και την αιτιολογία τους. Η συγκεκριμένη διάταξη είναι συγγενής με την παλιά Αγγλική Δ. 58 θ.1 στην οποία προβλεπόταν ότι όλες οι εφέσεις ενώπιον του Εφετείου θα ασκούνταν με ειδοποίηση έφεσης. Στην Αγγλία ήταν αρκετή μια ανεπίσημη ειδοποίηση πρόθεσης έφεσης, άνκαι η απλή εισήγηση πρόθεσης για έφεση κρίθηκε ότι δεν ήταν αρκετή. Θα πρέπει να πω από την αρχή ότι στην Αγγλική διάταξη δεν προβλέπεται ρητή ανάγκη για περίληψη των λόγων και της αιτιολογίας που προβλέπει η δική μας Δ.35 θ.4. Από την άλλη όμως δεν βλέπω τίποτε στη δική μας ρύθμιση που να παρέχει το έρεισμα κατάληξης στο συμπέρασμα ότι παράλειψη συμμόρφωσης με τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις καθιστά την έφεση ανύπαρκτη. Η έφεση μπορεί σε μια τέτοια περίπτωση να είναι ατελής ή μη δυνάμενη ίσως να αχθεί ενώπιον του δικαστηρίου σε αιροσωματική διαδικασία, αλλά γιατί ανύπαρκτη; Πέραν τούτου, η υπόθεση *Τύμβιος* στηρίχτηκε στην υπόθεση *Courtis and Another (No.1) v. Iasonides* [1972] 1 C.L.R. 56 και την *Kyriakides v. Kyriakides* [1969] 1 C.L.R. 373. Στην υπόθεση *Kyriakides* ο εφεσείων υπέβαλε αίτηση για άδεια τροποποίησης των λόγων έφεσης. Η ειδοποίηση έφεσης εξαντλείτο στις λέξεις "πλήρεις λόγοι θα δοθούν μετά την παραλαβή των πρακτικών"* Το δικαστήριο δέχτηκε ότι δεν υπήρχε η δέουσα ειδοποίηση έφεσης γιατί στο καταχωρηθέν έγγραφο δεν τηρήθηκαν οι προϋποθέσεις της Δ. 35 θ.4, για να καταλήξει ότι αφού δεν υπήρχε ειδοποίηση έφεσης που να περιέχει οποιουδήποτε λόγους δεν μπορούσε να τεθεί θέμα τροποποίησής τους. Έτσι προχώρησε και θεώρησε την ενώπιόν του αίτηση σαν αίτηση παράτασης του χρόνου για καταχώρηση της έφεσης, ούτως ώστε να επιτραπεί η καταχώρηση κανονικών λόγων έφεσης. Το ερώτημα που τίθεται όμως είναι αφού δεν υπήρχε ειδοποίηση έφεσης και το δικαστήριο παραχώρησε παράταση του χρόνου για καταχώρηση έφεσης, πώς κατέληξε και διέταξε η αρχική ειδοποίηση έφεσης και η δήλωση των λόγων έφεσης που καταχωρήθηκαν εν τω μεταξύ να θεωρηθούν ότι μαζί συνιστούσαν την ειδοποίηση έφεσης της υφιστάμενης υπόθεσης; Αν παρεχόταν απλώς παράταση χρόνου τότε θα έπρεπε η αίτηση και η ήδη καταχωρηθείσα έφεση να απορριφθούν και να δοθεί (με την παράταση χρόνου για την καταχώρηση ειδοποίησης έφεσης) η ευκαιρία

* "Full grounds will be given on receipt of the record of the proceedings".

και το δικαίωμα στον εφεσείοντα να καταχωρήσει νέα έφεση. Εξ άλλου πως σε μια ανύπαρκτη διαδικασία δόθηκε διάταγμα για κάποιο δικονομικό διάβημα, έστω και για παράταση χρόνου;

5 Με τα πιο πάνω θέλω να δείξω ότι το δικαστήριο στην υπόθεση *Kyriakides* προσπάθησε να διορθώσει την κατάσταση χρησιμοποιώντας όμως ένα μάλλον ανορθόδοξο τρόπο. Πέραν τούτου, το δικαστήριο στην υπόθεση *Τύμβιος* δεν έλαβε υπ' όψη ότι στην υπόθεση *Kyriakides* έλειπαν παντελώς οι λόγοι έφεσης και όχι μόνο η αιτιολογία. Η ίδια πορεία ακολουθήθηκε και στην υπόθεση *Courtis v. Iasonides*, ανωτέρω.

10 Εν όψει όλων των πιο πάνω λόγων καταλήγω ότι δεν μπορώ να θεωρήσω ότι η έλλειψη αιτιολογίας ισούται με ανύπαρκτη ειδοποίηση έφεσης ή ακυρότητα της όλης διαδικασίας και συνεπώς η υπόθεση *Τύμβιος* θα πρέπει να θεωρηθεί ότι δεν αποτελεί την ορθή νομική θέση.

20 Δράττομαι επίσης της ευκαιρίας να επαναλάβω ότι κανένα νομικό διάβημα δεν αποβιώνει αυτόματα χωρίς σχετική δικαστική πράξη. (*Ελεύθερον Εργατικόν Σωματείον Μεταφορών και Γεωργίας ΣΕΚ Λεμεσού και Άλλοι v. Δημοκρατίας* (1992) 3 Α.Α.Δ. 1). Έτσι και στην υπόθεση *Τύμβιος*, ανεξάρτητα του πόσο ατελής ήταν η ειδοποίηση έφεσης, η έφεση θα έπρεπε να απορριφθεί με δικαστική πράξη, με σχετικό πρακτικό του δικαστηρίου. Η έφεση δεν απορρίφθηκε γιατί ήταν ανύπαρκτη.

30 Τελειώνοντας βρίσκω ότι αφού δεν ισχύει αναδρομικά η νέα Δ.64 και αφού δεν πρέπει να ισχύει η θέση ότι έλλειψη αιτιολογίας καθιστά την έφεση ανύπαρκτη, θα πρέπει να επιτρέπεται η τροποποίηση της ειδοποίησης, ούτως ώστε να μπορεί η υπόθεση να εκδικαστεί κανονικά. Δεν θα ήθελα να ασχοληθώ με λεπτομέρεια με τα κριτήρια που διέπουν τις αιτήσεις για τροποποίηση στη δευτεροβάθμια δικαιοδοσία. Περιορίζομαι να πω ότι οι δικονομικοί κανόνες είναι διαχρονικοί και συνεπώς δεν πρέπει να ληφθεί υπ' όψη για σκοπούς τροποποίησης ο χρόνος καταχώρησης της αίτησης σε σχέση με το χρόνο που η Δ.64 τέθηκε σε ισχύ. Κάθε υπόθεση θα πρέπει να εξετάζεται χωριστά και γνώμονας θα πρέπει να είναι η αποφυγή αδικίας στην άλλη πλευρά και το έγκαιρο της καταχώρησης της αίτησης. Έγκαιρο όμως σε σχέση μόνο με την ίδια την υπόθεση και με πρόθεση αποφυγής καθυστέρησης της εκδίκασης. Δεν θα πρέπει επίσης να εισάγουν νέους λόγους έφεσης.

Τέλος όσον αφορά τις Αναθεωρητικές Εφέσεις θα πρέπει να

λεχθεί ότι άνκαι στο διοικητικό δίκαιο ακολουθείται το εξεταστικό σύστημα, εν τούτοις η εξέταση της υπόθεσης, πλην βεβαίως των περιπτώσεων που άπτονται του δημοσίου συμφέροντος ή της δημόσιας τάξης, περιορίζεται στην εξέταση των επίδικων θεμάτων όπως τίθενται ενώπιον του δικαστηρίου. Εν όψει του πιο πάνω είναι φανερό ότι στις Αναθεωρητικές Εφέσεις δεν μπορεί να ακολουθηθεί διαφορετική αντιμετώπιση από ό,τι στις Πολιτικές Εφέσεις. Εν κατακλείδι προσωπικά θα επέτρεπα τις ενώπιόν μας αιτήσεις για τροποποίηση των ειδοποιήσεων έφεσης με έξοδα εναντίον των αιτητών. 5 10

Οι παρούσες αιτήσεις επιτρέπονται με έξοδα εναντίον των αιτητών. Οι αιτήσεις εγκρίνονται.